

"Minä olen"

4.–6.-luokkalaisten tyttöjen itsetuntoa vahvistava
 Ilmaisutaitoleiri

"Minä olen"

4.–6.-luokkalaisten tyttöjen itsetuntoa vahvistava
 Ilmaisutaitoleiri

Tina Haverinen & Jemina Jaskari
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuori-
sotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Haverinen, Tina & Jaskari, Jemina. ”Minä olen” 4.–6.-luokkalaisten tyttöjen itsetuntoa vahvistava ilmaisutaitoleiri. Syksy 2013, 68 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme on kehittämispainoinen produktio, jonka tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa itsetuntoa vahvistava leiri taidekasvatuksellisia menetelmiä hyödyntäen. Leiri toteutettiin yhteistyössä Lempäälän seurakunnan tyttötyön kanssa. Työmme teoreettisessa osuudessa käsittelemme opinnäytetyömme tavoitteita, 7–14-vuotiaan kehitystä, taidekasvatusta, itseilmaisua ja luovuutta. Hyödynnämme työssämme aikaisemmin aiheesta julkaistuja opinnäytetöitä, sekä ajankohtaisia aiheeseen liittyviä materiaaleja.

Opinnäytetyön painotus on leirin toteutuksen kuvaamisessa ja varsinaisessa produktio-osuudessa. Esittelemme leirimme sisällöt tarkasti, jotta seurakunta voi jatkossa hyödyntää opinnäytetyötämme tyttötyön leiritoiminnassa. Leiri sisältää opetustuokioita, hartauksia, rastiradan ja työpajan. Lisäksi esittelemme käyttämiämme vapaa-ajan leikkejä. Leirin aikana toteutimme myös valokuvausta ja ympäristöystävällistä toimintaa. Opetustuokioiden tukena käytimme kuvia ja visuaalisia harjoituksia.

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2012, kun aloimme työparina työstää ajatusta itsetuntoa vahvistavasta leiristä. Kun olimme saaneet seurakunnalta hyväksynnän, aloimme suunnitella leiriä tammikuussa 2013, ja leiri toteutettiin maaliskuussa 2013. Leirille osallistuneille tytöille ja heidän perheilleen kerrottiin opinnäytetyöstä, ja leirin lopuksi tytöiltä kerättiin palaute leiristä.

Opinnäytetyömme tavoitteet toteutuivat hyvin. Leiri suunniteltiin tiukalla aikataululla, mutta toteutettiin huolella ja ammatillisesti. Leirille osallistuneet tytöt olivat tyytyväisiä leiriin. He kokivat onnistuneensa leiritoiminnassa ja löytäneensä tapoja ilmaista itseään. Lempäälän seurakunnan tyttötyö sai leiristä hyviä ideoita leiritoimintaan vastaisuudessa.

Asiasanat: itsetunto, taidekasvatus, itseilmaisuu, kristillinen tyttötyö, leirityö, produktio

ABSTRACT

Haverinen, Tina & Jaskari, Jemina. "I am" a self-esteem strengthening camp using expressive methods for 4–6.-graders girls. Fall 2013, 68 p., 4 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, option in Christian Youth Work Degree, Bachelor of Social Services.

Our thesis is development-oriented production, which aim is to design and implement a self-esteem strengthening camp using expressive methods. The camp was carried out in co-operation with the Congregation of Lempäälä. In the theoretical part of the thesis we introduce the objectives of our work, the 7–14 year-old Childs development, art education, self-expression and creativity.

We focus on describing the actual implementation of the production. We present our camp contents in detail, in order for the Congregation to be able to utilize our thesis in their camp activities with the girls. The camp includes educational sessions, prayers, a check mark tracking and a workshop, as well as free time games. During the camp, we photographed and organized environmentally friendly activities. Furthermore we used pictures and visual exercises to support our teaching.

The final thesis process began in the spring 2012, when we as work partners started developing the idea of a self-esteem strengthening camp. After the approval of the Congregation, we begun to design the camp in January 2013, and the complete camp was carried out in March 2013. The girls who participated in the camp were informed about the thesis work, as well as their families. At the end of the camp we collected feedback from the girls and employees.

The objectives of the thesis work were realized. The camp was designed in a tight schedule, but it was implemented diligently and professionally. The participated girls were contented with the camp. They experienced success in the activities and they found ways to express themselves. The Girls' work in the Congregation received several valuable ideas for camp activities in the future.

Keywords: self-esteem, art education, self-expression, Christian youth work, girls' camp, production

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	TYTÖT JA POJAT SEURAKUNNASSA.....	8
2.1	Leiritoiminta	9
2.2	Lempäälän seurakunta	9
3	TYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	12
4	KESKILAPSUUS 7-VUOTIAASTA 12-VUOTIAAKSI.....	15
2.1	Sosiaalinen kehitys	15
2.1	Hyvä minä - hyvä itsetunto.....	16
2.2	Onnistumisen kokemusten merkitys lapsuudessa	17
2.3	Uusien taitojen ja kykyjen kehittyminen	18
3	TAIDEKASVATUS.....	20
5.1	Draamakasvatus tukena kehityksessä.....	22
5.2	Kasvatuskeinona musiikki.....	23
5.3	Yhteistoiminnallisuus	23
5.4	Elämyksellisyys.....	24
6	LUOVAA ITSEILMAISUA	26
6.1	Lapsen luovan ajattelun tukeminen	26
6.2	Luova leikki vaatii aikaa	27
6.3	Tanssi itseilmaisun keinona	28
7	LEIRIN SUUNNITTELU.....	31
8	LEIRIN TOTEUTUS	35
8.1	Perjantai.....	35
8.1.1	Iltahartaus: ”Kuka minä olen”	36
8.2	Lauantai	37

8.2.1	Tassutellen taiteeseen: rasteilla liikkuen	38
8.2.2	Opetustuokio: "Minä olen"	45
8.2.3	Työpaja	47
8.2.4	Iltahartaus: "Kiitollisuus"	47
8.3	Sunnuntai.....	48
8.3.1	Opetustuokio: "Minun unelmani"	49
8.3.1	Perhemessu	50
9	LEIRIN ARVIOINTI	51
9.3	Leiriläisten palaute	52
9.4	Ohjaajien arviointi	53
9.5	Leirimateriaalin käyttö seurakunnassa.....	55
10	POHDINTA.....	56
	LÄHTEET	60
	Liite 1: Leirikirje	65
	Liite 2: Leiriohjelma	66
	Liite 3: Tassutellen taiteeseen -diplomi	67
	Liite 4: Palautekysely tytöille	68

1 JOHDANTO

Julkisuudessa on vuosien mittaan käyty paljon keskustelua siitä, miten vähän kouluissa opiskellaan taideaineita. Taideaineet ovatkin usein vain sivuroolissa opetussuunnitelmassa, sillä ne ovat jääneet teoriapainotteisten oppituntien varjoon. Taideaineiksi voidaan luetella musiikki, liikunta, tanssi, draama, käsityöt ja kuvataide (Opetushallitus i.a.). Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi 9–12-vuotiaille tytöille suunnatun itseilmaisua ja itsetunnon vahvistamista painottavan leirin. Musiikin, taiteen, tanssin ja muiden itseilmaisua tukevien muotojen käyttäminen varhaismurrosikäisten parissa on tärkeää (Karppinen, Ruokonen & Uusikylä 2005, 7). Yhteistyötahonamme toimi Lempäälän seurakunta, josta meille tarjottiin yhtä tyttötöön kevään leiriä toteutettavaksemme.

Vuoden 2009 nuorisobarometrissa kysyttiin, mitkä ovat ne syyt, joiden vuoksi lapset harrastavat taiteita ja kulttuuria. Tärkeimmiksi syiksi nousi ilo, elämykset ja onnistumisen kokemukset. Lisäksi itseilmaisuus, uuden luominen ja uusien tietojen ja taitojen oppiminen mainittiin merkittävinä syinä. (Myllyniemi 2009, 39.) Näitä samoja kokemuksia pyrimme mahdollistamaan leirillemme osallistuneille 19 tytölle draaman, tanssin, musiikin, maalauksen sekä pelien ja leikkien muodossa. Leirillä tarkoituksena oli taidekasvatusta hyödyntäen tarjota tytöille mahdollisimman paljon erilaisia tapoja toteuttaa itseään, ja vahvistaa samalla tyttöjen itsetuntoa. Leirillämme mukana ollut Lempäälän seurakunnan tyttötöyhteyshenkilö Heli Orre oivalsi miten tärkeää positiivisen minäkuvan vahvistaminen tytöille on, ja aikoo jatkossa jokaisella leirillä suunnitella jonkinlaista ohjelmaa, joka tukee tyttöjen itsetuntoa ja antaa heille rohkeutta ilmaista itseään.

Opinnäytetyön alussa esitellään seurakuntatyötä, jonka jälkeen käsitellään työn teoreettisia lähtökohtia ja tavoitteita. Tämän jälkeen sukelletaan kohti keskilapsuuden psykologista kehitystä, taidekasvatusta ja itseilmaisua. Lopussa raportoidaan leirin suunnittelua ja toteutumista, sekä leiristä saatua palautetta. Viimeisenä pohditaan ja arvioidaan tavoitteiden toteutumista sekä kehittämisideoita.

2 TYTÖT JA POJAT SEURAKUNNASSA

Kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä parissa on paljon toimintaa, mitä ei aina välttämättä edes huomata. Kyseessä on monipuolinen ja mittava seurakuntatoiminta. Tyttö- ja poikatyö 7–14-vuotiaiden parissa tavoittaa todella paljon lapsia. Seurakunta pyrkii tänä päivänä käyttämään termiä tytöt ja pojat varhaisnuorten sijaan, koska esimerkiksi 7–10-vuotiaiden kanssa toimitaan aivan eri tavalla kuin 11–14-vuotiaiden kanssa. ”Varhaisnuori” on siis liian laaja käsite näille ikäryhmille, ja tästä syystä tytöt ja pojat -termi on tuotu korvaamaan se. Useimmissa seurakunnissa varhaisnuorisotyö myös eritellään tyttö- ja poikatyöksi, ja heidän parissaan tehtävä työ jaetaan ikäryhmittäin. (Takamaa ym. 2012, 52–53.) Tässä opinnäytetyössä puhumme ”varhaisnuorista” nuorina tyttöinä ja poikina, varhaismurrosikäisinä tai lapsina.

Tyttö- ja poikatyön toiminnan ohjaaminen tapahtuu seurakunnan viranhaltijan lisäksi vapaaehtoisten vanhempien nuorten toimesta, jolloin heidän osallisuutensa tulee vahvasti esiin seurakunnassa. Kuten usein seurakuntatyössä, myös tyttö- ja poikatyössä panostetaan perhelähtöisyyteen. Perhelähtöinen työote 7–14-vuotiaiden parissa on tärkeää, sillä se vahvistaa ja turvaa lapsen kokonaisvaltaista kristillistä kasvatusta ja kasvatuskumppanuutta perheen ja seurakunnan välillä. Lasten yksinäisyys, häiriökäyttäytyminen ja syrjäytyminen ovat hyvin ajankohtaisia huolenaiheita. Kouluikäinen lapsi tarvitsee erilaisia, perheen ulkopuolisia kontakteja tasapainoiseen kasvuun. Esimerkiksi ympärillä olevat kaverit tai erilaiset joukkueet ja ryhmät toimivat vertaistukielementtinä lapsen kehitysvaiheille. Lapsella on tärkeää olla vanhempien lisäksi myös muita aikuiskontakteja, kuten opettajat tai harrastusvalmentajat. (Takamaa ym. 2012, 4.)

Seurakunnan iltapäiväkerhot, ja esimerkiksi leireillä pidettävät iltahartaudet, antavat lapselle mahdollisuuden hiljentymiseen ja rukoilemiseen. Hartauksissa käsitellään kirkkovuoteen ja ajankohtaisiin teemoihin liittyviä aiheita. Hartauksissa toistetaan usein tiettyjä rituaaleja ja symboleita, jotka luovat turvallisuudentunnetta. (Takamaa ym. 2012, 22.) Lapsi ymmärtää ja tulkitsee symboleita ja merkkejä helposti, ja ne herättävät paljon mielenkiintoa. Tätä kautta on huo-

mattavasti helpompi tulkita kristillisen kasvatuksen tavoittelemia asioita ja oppia erilaisia kertomuksia Raamatusta ja Jumalan Sanasta. Lapsi oppii rituaalisuuden myötä myös esimerkiksi Isä meidän-rukouksen, jos sen lukeminen otetaan tavaksi aina hartauden yhteydessä. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 22.)

2.1 Leiritoiminta

Nuorilla tytöillä ja pojilla on tarve osallistua monipuoliseen ja aktiiviseen toimintaan, joka tarjoaa erilaisia kokemuksia ja elämyksiä ikäkaudelle sopivalla tavalla. Tämän vuoksi seurakunta on kehittänyt tähän tarpeeseen vastaavaa retki- ja leiritoimintaa. Leirit tarjoavat tytöille ja pojille onnistumisen kokemuksia, hiljentymistä, hyväksyntää ja ennen kaikkea yhteisöllisyyttä. Erilaisilla retkillä he pääsevät kokemaan myös luonnossa tapahtuvia ihmeitä. Leirit ovat erittäin hyvä tapa päästä ensimmäisiä kertoja kokeilemaan itsenäisyyttä. Lapset ovat koko ajan turvallisen aikuisen seurassa ja ohjauksessa, useimmiten vielä hyvän ystävän kanssa. Leirillä syntyy helposti lämmin yhteishenki ja ilmapiiri, joka on erityisen tärkeä niille lapsille, jotka eivät välttämättä kotona koe oloansa turvallisiksi. Toimiva yhteishenki rakentaa luottamussuhdetta lasten kesken, sekä vahvistaa aikuisen ja lapsen kohtaamista. (Takamaa ym. 2012, 24.)

Leiritoiminta on kehitetty kokonaisvaltaisesti tukemaan 7–14-vuotiaiden tyttöjen ja poikien itsetunnon kehittymistä. Parhaimmassa tapauksessa leirikokemus tapahtuu turvallisessa ryhmässä, jossa on ollut monipuolista toimintaa. Ihannetilanteessa toiminta aktivoi lapsen aistikanavia, eli mahdollistaa tunteiden, kokemusten ja mielikuvien rakentumisen. Tätä kautta oppiminen vaikuttaa kokonaispersoonaan ja tukee kasvua seurakunnan jäsenenä. (Takamaa ym. 2012, 24–26.)

2.2 Lempäälän seurakunta

Lempäälän seurakunta kuuluu Kangasalan rovastikuntaan ja näin myös Tampereen hiippakuntaan. Seurakuntaan kuuluu vajaa 17 000 jäsentä ja työntekijöitä

seurakunnassa on 50. Seurakunnan tyttö- ja poikatyö sekä nuorisotyö kuuluvat kaikki samaan työryhmään. Kyseisessä työryhmässä työskentelee vakituisesti kuusi työntekijää. Kahdella heistä on teologinen koulutus ja he työskentelevät pappeina, loput ovat nuorisotyönohjaajia. Kaksi nuorisotyönohjaajaa työskentelee tyttö- ja poikatyön parissa, ja loput nuoriso- ja erityisnuorisotyössä. Lisäksi Lempäälän seurakuntaan on perustettu määräaikainen nuorisotyönohjaajan virka NUORA – projektia varten. (Lempäälän seurakunta i.a.)

Tyttö- ja poikatyö Lempäälän seurakunnassa perustuu lähinnä kerho- ja leiri-toimintaan, johon panostetaan kovasti. Vuoden aikana kerhoissa käy keskimäärin noin 130 ja leireillä 200–240 7–14-vuotiaasta lasta (Orre 2013). Lempäälän seurakunnan tyttötyön toimintakertomuksen mukaan vuonna 2012 leirejä kertyi kymmenen ja kerhoja oli seitsemän erilaista (Lempäälän seurakunta 2012). Seurakunta haluaa tavoittaa tytöt ja pojat sisällyttämällä kerhoihin nimenomaan heille mielenkiintoisia asioita ja aihealueita (Lempäälän seurakunta 2013). Yhteisen kivan keskellä saadaan hengellistä sanomaa tuotua esille, joka mahdollistaa tytöille ja pojille aikaa hiljentyä ja esimerkiksi rukoilla. Tällä toiminnalla pyritään aktivoimaan 7–14-vuotiaat lapset mukaan seurakunnan toimintaan jo varhaisessa vaiheessa ennen rippikoulua. Vahvistamalla lapsen osallisuutta seurakunnassa vahvistetaan myös perheitä ja kirkon tulevaisuutta. (Takamaa ym. 2012, 51.)

Lempäälän seurakunnalla on käytössään monipuoliset toimitilat. Seurakunnalla on yksi kirkko, joka on 1500 -luvulla rakennettu Pyhän Birgitan kirkko. Nuorisotyöllä on käytössään oma nuorisotila Hope, ja tyttö- ja poikatyö käyttää kirkon yhteydessä olevaa Lempoisten seurakuntataloa, Kuljun koulun yhteydessä olevaa seurakuntatalo Majakkaa, sekä seurakunnan omaa Tervajärven leirikeskusta. Tyttö- ja poikatyö lainaa kerhotiloja myös Lempäälän ala- ja yläkouluilta. (Lempäälän seurakunta i.a.; Lempäälän seurakunnan tyttö- ja poikatyö 2013.)

Lempäälän seurakunnassa konfirmoidaan vuosittain 244–268 rippikouluikäistä nuorta. Heistä 80–100 lähtee syksyllä isoskoulutukseen. Lempäälän seurakunnassa isoskoulutus on porrastettu kolmeen vaiheeseen, joita ovat ISKO 1, ISKO 2 ja ISKO 3. Ensimmäinen vuosi on peruskoulutus, jonka jälkeen nuorella on

mahdollisuus toimia isosena seuraavan kesän rippikoululeireillä tai tyttö- ja poikaleireillä. Seuraavana vuonna isoskoulutusta voi jatkaa ISKO 2:lla, eli vuorovaikutustaitoihin perehtyvällä Nuisku-koulutuksella. Kolmantena vuonna isosen on mahdollista käydä ISKO 3, joka oikeuttaa isosten isosena toimimisen. Ensimmäisen vuoden jälkeen Nuisku-koulutukseen jatkaa noin 35–40 isosta ja ISKO 3:seen lähtee keskimäärin 15–20 nuorta. (Karvinen 2013.) Tyttö- ja poikatyössä on yleensä ollut 4 isosta mukana kerhonohjaajan tehtävissä ja noin 20 isosta leiritoiminnassa (Orre 2013).

3 TYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli toteuttaa taidepainotteinen leiri 4–6-luokkalaisille tytöille. Leiri toteutettiin yhteistyössä Lempäälän seurakunnan kanssa. Mukaan leiriä suunnittelemassa ja toteuttamassa oli seurakunnan tyttötyöntekijä Heli Orre. Lisäksi leirillä oli mukana kuusi aktiivista seurakuntanuorta isosen roolissa. Leiri sisällytettiin Lempäälän seurakunnan tyttötyön toimintakalenteriin, joten saimme seurakunnalta täyden taloudellisen tuen ja sopivat tilat Tervajärven leirikeskuksesta käyttöömmme. Toimimme molemmat Helin lisäksi leirillä vastuullisina vetäjinä ja seurakunta ikään kuin palkkasi meidän sinne työntekijöiksi.

Taito ilmaista itseään on merkittävässä roolissa kasvavan lapsen elämässä, joten leirillä hyödynnettiin taidekasvatuksellisia menetelmiä itsetunnon vahvistamisessa. Yhteistyötahoksi produktioon lähti Lempäälän seurakunta, joka on toiselle opinnäytetyöntekijälle jo ennestään tuttu paikka. Tutun seurakunnan avulla voitiin suoraan hyödyntää tuntemusta työntekijöihin ja seurakunnan tiloihin. Seurakunta antoi myöntävän päätöksen alkusyksystä 2012, ja tyttötyöntekijä Heli Orre lähti mielellään mukaan leiriä suunnittelemaan ja toteuttamaan. Seurakunta toivoi että leirin runkoa olisi mahdollista käyttää muillakin kevään tyttöleireillä, vaikka olisimme itse pitämässä vain yhtä leiriä. Tämän vuoksi leiri suunniteltiin siten, että sama ohjelma on käytettävissä jatkossa. Leirin ohjelma esitellään niin, että kenellä tahansa on mahdollisuus hyödyntää tuotosta omassa toiminnassaan. Seurakunnan leirillä tärkeässä osassa on tietenkin myös kristillinen sanoma. Esimerkiksi leirin teemaa käsiteltiin opetustuokioilla myös kristillisestä näkökulmasta. Lisäksi iltahartaudet ja rukous mahdollistivat hengellisen elämän toteutumisen muun toiminnan keskellä.

Tytöille ihmissuhteet ovat usein pienestä pitäen tärkeämpiä kuin pojille. Nuoren tytön identiteetti ja sosiaaliset taidot vahvistuvat läheisissä suhteissa ystäviin. (Näre 2010, 54.) Halusimme asettaa opinnäytetyön toteutuksen tavoitteeksi sen, että tytöt oppisivat paremmin hyväksymään sekä itsensä, että muut ympärillä olevat lapset ja aikuiset sellaisena kuin he ovat. Tutkimme muita opinnäyte-

töitä ja haimme innoitusta esimerkiksi vuonna 2009 valmistuneesta Anu Melkkan ja Tuulia Konttisen opinnäytetyöstä *KokoNainen Jumalan kuva*. Kyseisessä opinnäytetyössä lähdettiin liikkeelle ajatuksesta ja kysymyksestä; ”Kuka minä olen?”, joka on varhaismurrosikäiselle. Tuossa ikävaiheessa lapsi etsii itseään ja hakee vastausta tähän kysymykseen, sillä jokainen haluaa saavuttaa sellaisen minäkuvan, jonka kanssa voi olla tyytyväinen (Vuorinen 2004, 199, 209).

Opinnäytetyön tavoitteena oli rohkaista tyttöjä osallistumaan leiritoimintaan ja sitä kautta löytämään uusia elämyksellisiä ja luovia tapoja itsensä ilmaisuun. Tavoitteena oli myös auttaa tyttöjä luomaan positiivisempi kuva itsestään, jotta he osaisivat luottaa omaan luovuuteensa ja ajattelukykyynsä. Loimme leiriohjelmasta toimivan kokonaisuuden, jota Lempäälän seurakunta voi tulevaisuudessa hyödyntää järjestämällä samankaltaisia ilmaisupainotteisia leirejä. Leirin pääteema oli itsetunnon kohottamisessa, itseilmaisussa ja luovuuden käytössä. Jokaisessa toiminnassa pyrittiin korostamaan itsetuntemusta ja omien vahvuuksien esilletuontia. Nuorten tyttöjen itsetuntoa on mahdollista vahvistaa erilaisin itseilmaisullisin keinoin, jonka kautta tarjotaan tytöille myös onnistumisen kokemuksia.

Opinnäytetyön keskeisimpänä näkökulmana on lapsen psyykkisen kehityksen kannalta tärkeä taidekasvatus. Tähän sisältyy ilmaisutaitojen harjoittelua ja kokeilua monessa muodossa. Menetelmällisesti leirillä keskitytään pääasiassa liikunta-, taide-, ja musiikkikasvatukseen, sillä on tärkeää että lapsi oppii käyttämään luovuuttaan ja mielikuvitustaan. Riittävät henkis-sosiaaliset eväät tukevat lasta kasvamaan yhteiskunnassa idearikkaana, tasapainoisena ja ennakkoluulottomasti ajattelevana nuorena ja aikuisena. (Aho 2000.)

Onnistumisen kokemuksilla on myönteinen vaikutus työskentely- ja opiskeluasenteisiin läpi koko kouluajan. Onnistumiset vahvistavat myönteistä minäkuvaa ja vaikuttavat positiivisesti lapsen käsitykseen omasta osaamisesta. (Nevalainen 2010, 80.) Myös taideaineiden opetuksella on tärkeä tehtävä lapsen kokonaisvaltaisen kasvun kannalta, sillä taiteista lapsi löytää hyvän ja turvallisen välineen itseilmaisuun (Kukkasniemi & Kukkasniemi 2010, 168).

Erilaiset kulttuuriharrastukset tarjoavat lapselle aitoja onnistumisen kokemuksia ja itsensä ylittämisen tunnetta. Ne nostavat jopa epävarman ja vetäytyvänkin lapsen itsetuntoa ja parantavat samalla huomattavasti lapsen esiintymiskykyä. (Aho 2000.) Taidekasvatuksen avulla voidaan tukea lasten kehitystä kohti tasapainoista aikuisuutta ja tarjota heille erilaisia välineitä oman identiteetin rakentamiseen ja monenlaisten tunteiden käsittelyyn. Erilaiset taideharrastukset ovat myös hyvä tapa ehkäistä syrjäytymistä. (Seirala 2012, 11.)

Taideaineet, kuten esimerkiksi musiikki, maalaus tai kirjoitus kehittää lapsen luovuutta. Näiden harrastusten avulla lapsi pystyy käsittelemään ja analysoimaan tunteitaan ja purkamaan mahdollisesti erilaisia ahdistustiloja ja pelkoja. Myös lapsen tietoisuus itsestä ja maailmasta kasvaa. Tämänäntyppisistä taideharrastuksista puuttuu yleensä epäterve kilpailuhenkisyys, joka kehittyy heti kun aloitetaan esimerkiksi koulunkäynti. Lasten oppimista arvioidaan numereellisin arvosanoin, joka luo pohjan sille että opitaan vertailemaan itseään jatkuvasti muihin. (Aho 2000.)

4 KESKILAPSUUS 7-VUOTIAASTA 12-VUOTIAAKSI

Keskilapsuus käsitteenä ei ole kovin tunnettu suomenkielessä. Yleisempää on puhua pelkästään nuoruusiästä tai varhaismurrosiästä. Seurakunnissakin jaottelu menee niin, että kouluikäisten parissa tehtävää työtä nimitetään varhaisnuorisotyöksi, vaikka varhaisnuoruus terminologisesti alkaa vasta lapsen mennessä yläasteelle. (Pulkkinen 2002, 105–106.) 7–14-vuotiaat lapset ovat Sigmund Freudin määrittelemän psykoseksuaalisen kehityksen teorian mukaan latenssivaiheessa. Freudin mukaan latenssivaiheessa lapsen tunne-elämä uiuu pysähdyksissä, jotta voimavarat olisivat suunnattuna uuden oppimiseen. Latenssin käsitettä ei enää empiiristen tutkimusten mukaan voida käyttää koko 7–14-vuotiaiden ikäryhmästä, sillä monien lasten puberteetti näyttää alkavan yhä aiemmin. Yhtenä haasteena voidaankin ajatella olevan se, miten turvata keskilapsuudessa rauha ja turva seksuaalisuuden luonnolliselle kehittymiselle, ilman että täytyy nopeasti siirtyä varsinaiseen murrosikään. Tässä ikävaiheessa myönteinen minäkäsitys, tavoitteiden asettaminen ja oppimisen onnistuminen ovat keskeisessä asemassa. Jos tässä iässä ei saada tarpeeksi positiivisia kokemuksia onnistumisesta, on vaarana että lapsi on myöhemmin muita alttiimpi tunne-elämän ongelmille. (Nurmi ym. 2006, 70–72.)

2.1 Sosiaalinen kehitys

Kouluikäisenä lapsi alkaa opetella ryhmässä toimimisen taitoja. Ystävyyssuhteet ja ryhmään kuulumisen tunne tulevat tärkeiksi. Ryhmään kuuluminen kasvattaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta, erityisesti jos hän kokee olevansa hyväksytty. Ryhmässä lapsi oppii erilaisten toimintatapojen kautta sovittujen sääntöjen noudattamista, yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista sekä ilon ja pettymyksen ilmaisemista. Vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa opitaan jäsentämään omia tunteita ja ymmärtämään myös muiden tunteita. Lapsi oppii näkemään asioita muidenkin kuin itsensä kannalta. Onkin tärkeää, että lapsella on riittävästi sosiaalisia vuorovaikutussuhteita, ja että lapsi saa mallin turvalliselta aikuiselta. (Pulkkinen 2002, 112–113, 115.) Nurmen (2006) mukaan nuoret tytöt

ovat erityisen valikoivia ystäviensä suhteen, koska tyttöjen ystävyys on usein läheisempää ja syvempää kuin poikien ystävyys. Ystävyyssuhteiden riitoja ja ongelmia ratkomalla tytöt oppivat sosiaalisia taitoja, mutta myös kritiikin sietämistä. (Nurmi ym. 2006, 110.)

Kouluiässä tytöt ja pojat viihtyvät vielä omissa ryhmissään, ja sukupuoliroolikehityksen kannalta olisikin hyvä, ettei tyttöjä ja poikia sekoitettaisi yhteen kaikissa toiminnoissa (Pulkkinen 2002, 113). Tytöt ja pojat leikkivät jo pienestä pitäen eritavalla; pojat enimmäkseen isommissa ryhmissä ja tytöt pareittain tai pienryhmissä. Tytöt ottavat leikkiessään poikia enemmän kontaktia aikuiseen. Sukupuolisidonnaiset leikkimallit ja toimintatavat ovat nähtävästi sisäänkirjoitettuna erilaisia tytöille ja pojille. (Keltikangas-Järvinen 2010, 179–180.) Tyttöjen leikeissä näkyy myös useammin muuttuvan yhteiskunnan piirteitä, jotka ilmentävät esimerkiksi vanhempien vaihtuvia parisuhteita, uskottomuutta, eroja ja työkiireitä. (Näre 2010, 44–45). Tytöille on usein luontevampaa puhua avoimesti tunteistaan esimerkiksi kaverilleen, kuin pojille. Tytöt käyvät muutoinkin asioita läpi tunteella ja helposti liiallisella murehtimisella. Pojat ovat ryhmässä usein äänekkäämpiä, joka saattaa aiheuttaa rauhattomuutta koululuokassa. (Sinkkonen 2010, 185–187.)

2.1 Hyvä minä - hyvä itsetunto

Lapsen itsetunto kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Lapsi peilaa itseään ympäristöönsä, ja muokkaa omia käsityksiään ympäristöstään saadun palautteen mukaan. Lapsi tarvitsee itsetunnon tukemiseksi paljon rohkaisua. Kouluiikäisenä kaikenlainen kritiikki omaa itseään kohtaan voi satuttaa syvästikin. Lapsen tulee tietää, että hänet hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on, ja että kaikki tunteet, myös negatiiviset, ovat hyväksytyjä. (Pulkkinen 2002, 76, 110.) Jokaisella lapsella on omat vahvuutensa ja lahjansa, ja aikuisen tehtävänä on tukea ja kannustaa lasta kehittämään taitojaan. Tämä onnistuu antamalla virikkeitä ja mahdollisuuksia taitojen harjoitteluun. Lapselle omin käsin tekeminen, esimerkiksi jonkin toimivan esineen rakentaminen, on palkitsevaa. Kun saa aikaan jotain käsin kosketeltavaa, onnistumisen merkitys kasvaa. (Vehkalahti

2008, 6, 14.) Terveellä itsetunnolla varustettu lapsi ei pelkää näyttää heikkouksiaan, kun taas heikon itsetunnon omaava lapsi voi yrittää miellyttää kaikkia, ja näyttää vain kiillotetun puolen itsestään. Sellainen lapsi pelkää muiden huomaavan hänen heikot kohtansa. (Viljamaa 2008, 143.) Alakouluikäisen tytön itsetunnon kehitykselle oma äiti on erityisen tärkeä. Itseään arvostava äiti antaa hyvän mallin tyttärelleen. Jos tytön äitisuhde on kylmä ja tunteeton, vaikuttaa se myöhemmin naisen luomiin ihmissuhteisiin. Myös isän suhtautumisella tytön sukupuoleen ja naiseuteen on suuri rooli. Hyväksymällä tytön naiseuden isä antaa arvokkaan lahjan tytön itsetunnon kehitykselle. (Näre 2010, 45–46.)

Suomalaislapset elävät hyvin teknologiapainotteisessa maailmassa, jossa sosiaalisen median kautta ulkonäköä ja esillä olemista painotetaan vahvasti. Itsensä esittelemisen ja näkeväksi tekeminen internetissä on erityisesti nuorten tyttöjen kohdalla arkipäivää. Tytöt asettavat itsensä alttiiksi arvostelulle lataamalla itsestään kuvia internetiin. Nuorten tyttöjen tyytymättömyys omaan vartaloon saattaa johtua pitkälti kasvuikäisille haitallisen visuaalisen materiaalin näkymisestä julkisilla paikoilla ja mediassa. Tämä antaa tytöille vääränlaisen mallin, ja he joutuvat elämään ristiriitaisuudessa. Toisaalta sosiaalinen media houkuttelee paljasteluun, toisaalta taas omaa mainetta tulisi varjella leimaantumisen pelolla. (Näre 2010, 52–53.)

2.2 Onnistumisen kokemusten merkitys lapsuudessa

Jokaisella ihmisellä on jonkinlainen käsitys itsestään ja osaamisestaan. Aikuisen tietää jo suurin piirtein, missä asioissa hänen vahvuutensa ovat, ja mitkä asiat eivät suju häneltä luonnostaan. Lapsi saattaa asettaa oman osaamisensa riman joko liian alhaalle, tai liian korkealle. Osaamisensa korkealle asettava lapsi ei luovuta heti ensimmäisen vastoinikäymisen kohdalla. Omiin kykyihinsä luottava lapsi uskaltaa aloittaa uuden harrastuksen, ja vaikka ei kovin lahjakas olisikaan, uskaltaa silti lähteä kokeilemaan ja yrittämään. Kaikki onnistumiset vahvistavat itseluottamusta ja kannustavat lasta jatkamaan. On parempi että lapsi odottaa paljon ja yrittää kovasti, sillä jos lapsi ei odota mitään, hän tyytyy liian vähään. Paljon odottava saa paljon, onnistuu ja yrittää lisää. Onnistumisen

kokemuksista tulee parhaimmassa tapauksessa kierre, joka kannustaa lasta yhä uudestaan kokeilemaan ja yrittämään uusia asioita. Lapsi iloitsee, kun hänen pienetkin onnistumisen kokemuksensa huomataan. Aikuisen rohkaiseva kiitoksen sana pienessä arkisessa asiassa saa lapsen yrittämään uudelleen. (Viljamaa 2008, 26–28.)

Perheen onnistumisiin painottava kasvatuskulttuuri voi olla haitallista lapselle. Vanhemmat saattavat arvostaa onnistumista ja pärjäämistä niin paljon, että lapsi palkitaan aina onnistumisen hetkellä, ja jos lapsi epäonnistuu, seuraa rangaistus. Tällaisen kasvatuksen kautta opitaan, että vanhempien arvostuksen saa ainoastaan onnistumisen kautta, jolloin lapsi saattaa alkaa tehdä asioita vain vanhempia miellyttääkseen. Aikuiset voivat kuvitella tekevänsä kaiken lapsen parhaaksi, mutta kasvattavatkin lapsesta arvoinvalidin, jolle tärkeintä on vain voitto ja menestys. Tällaisen toiminnan seurauksena lapsesta on vaarana kasvaa tunteeton aikuinen. Vastalääke oman menestyksen itsekkäälle tavoittelulle on hyväksyvä ilmapiiri perheessä, jossa kaikkea ei mitata suorituksina tai tuloksina. Hyväksyvässä ilmapiirissä lapsi oppii hyväksymään itsensä puutteineen. Tunneälykkyyttä opettava ilmapiiri kasvattaa lasta keskittymään sekä omiin että muiden vahvuuksiin. Toisten kanssa tasavertaisena toimiva lapsi saa myönteistä palautetta sosiaalisista taidoistaan ja näin hänen itsearvostuksensa kohoaa. (Viljamaa 2008, 64–67.)

2.3 Uusien taitojen ja kykyjen kehittyminen

Keskilapsuus on aikaa jolloin kehittyä sekä looginen ajattelu, että fyysiset ja motoriset taidot. Tyttöjen ja poikien motorisissa taidoissa alkaa näkyä jo eroja. Pojat juoksevat hieman nopeammin, mutta tytöt ovat ketterämpiä. Pojat menestyvät paremmin lihasvoimaa vaativissa peleissä, sillä poikien lihasmassa alkaa kasvaa tyttöjen lihasmassaa nopeammin. Tytöt menestyvät yleisesti ottaen poikia paremmin hienomotoriikkaa vaativissa tehtävissä, ja tyttöjen parempi tasapaino ja jalkojen hyvä koordinaatio ovat eduksi esimerkiksi voimisteluliikkeiden suorittamisessa. Fyysistä aktiivisuutta vaativat leikit ovat tässä ikävaiheessa tärkeä osa kasvukokonaisuutta. Leikit muuttuvat fyysisimmiksi ja vauhdikkaim-

miksi, jolloin hyvät motoriset taidot ovat tarpeen. Leikeillä on myös sosiaalinen merkitys: lapset arvioivat omia voimiaan ja taitojaan suhteessa ikätovereihin. Leikin varjolla saatetaan koettaa ”kuka on kukin” -asettelua, ja härnäämällä saadaan kaveri mukaan mitteleämään taidoista. (Nurmi ym. 2006, 75–77.)

Keskilapsuudessa kyky ymmärtää kolmiulotteista maailmaa ja erilaisia symboleja kehittyy vauhdilla. Kehityspsykologi Lev Vygotski korostaa oppimisessa lapsen ja hänen läheistensä välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksessa läheistensä kanssa lapsi oppii kulttuurinsa keskeiset työvälineet, kuten taidot, traditiot ja arvot. (Nurmi ym. 2006, 86–87.) Noin yhdeksän vuoden iässä lasta alkaa kiinnostaa ympäristön rakentuminen, luonnonilmiöt, elämän kiertokulku, historia ja matemaattisuus. Yleensä tässä vaiheessa lapsen oppimat työskentelytavat alkavat näkyä koulutehtävistä selviytyessä; joko menestyksenä tai vähäisenä motivaationa. Lapsilla joilla ei ole ollut kotona tukea antavaa, luottamuksellista ja avointa ilmapiiriä, saattavat menestyä heikommin koulutehtävissä. Kun lapsi ei itse usko mahdollisuuksiinsa onnistua, hän passivoituu ja jättää epäonnistumisen pelossa tehtävän tekemättä. Tällöin voidaan puhua alisuoriutumisesta. Lasta tulisi pienestä pitäen kannustaa rohkeasti kokeilemaan ja yrittämään. Vanhempien tulisi itse näyttää mallia lapsille, ettei epäonnistuminen ole vaarallista, ja että riskejä kannattaa ottaa. (Pulkkinen 2002, 108–110.)

Tasapainoinen sosiaalinen kasvu ja tunne-elämän kehitys tukee lapsen oppimista. Koulussa suoriutuminen toimii tärkeänä suojaavana tekijänä lapsen kehityksen kannalta. (Nurmi ym. 2006.) Myönteisen minäkuvan vahvistaminen kannustamalla lasta yrittämään, sekä tarjoamalla elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia on kaikkina ikäkausina tärkeää. Jos lapsena ei pääse osalliseksi kiinnostavan tekemisen kokemuksiin ja elämyksiin, ei välttämättä aikuisenkaan osaa hakeutua mielekkään vapaa-ajan vieton pariin. (Pulkkinen 2002, 117–118.)

3 TAIDEKASVATUS

Taidekasvatus on osana lapsen jokapäiväistä elämää jo pienestä pitäen. Taiteen perusopetuksesta on säädetty oma lakinsa (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998), joka ohjaa taidekasvatuksellisten menetelmien käyttämiseen ja niihin liittyvään opetukseen. Opetuksen järjestäjä määrittelee opetuspaikan ja -tavat. Kunnilla on myös oma lakinsa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992), joka määrittelee kunnan vastuun asukkaille järjestettävistä taiteen perusopetukseen liittyvistä mahdollisuuksista. Tämän lain nojalla järjestetään myös taiteen eri aloilla tavoitettavaa harrastustoimintaa (Seirala 2012, 7). Taidekasvatuksellisen toiminnan tulisi ulottua koko elämänkaareen, sillä se on ylivertainen menetelmä osana kasvatuskokonaisuutta (Huhtinen-Hildén 2010, 30).

Keskeinen osa taidekasvatusta ja taiteen harrastamista on tekemisen ja kokeamisen ilo. Taidekasvatuksen todelliset vaikutukset ulottuvat kuitenkin paljon syvemmälle. Ne laajentavat lapsen aivokapasiteettia ja vahvistavat itsetuntoa. Usein puhutaan siitä että ihminen kuulee musiikkia ja näkee asioita. Taidekasvatuksessa pyritään lähestymään aistillisiin kokemuksiin erilaisesta näkökulmasta: enää ei puhuta musiikin kuulemisesta, vaan kuuntelemisesta, eikä asioiden näkemisestä, vaan katselemisesta. Taidekasvatuksessa korostuu omakohtainen tekeminen ja itseilmaisuus. Ne tukevat lapsen kykyä ajatella asioita luovemmin ja laajemmasta näkökulmasta. Taidekasvatuksessa saadut kokemukset tukevat samalla lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja lisäävät taitojen sisällöllistä osaamista (Karppinen 2005, 7). Taidekasvatuksen kautta pyritään vahvistamaan kulttuurikompetenssia, joka vaikuttaa etenkin lapsen itsetuntoon ja oppimiseen. (Seirala 2012, 4.)

Kulttuurikompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä omaksua kulttuuria. Siihen liittyy myös ihmisen tapa muuttaa kulttuuria ja käyttää sitä ja sen antimia hyödyksi. Valtioneuvosto on hyväksynyt lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman, jonka tavoitteena on lasten ja nuorten kulttuurikompetenssista huolehtiminen. Sen kautta pyritään muun muassa lisäämään monipuolista taide- ja kulttuuriperintäkasvatusta. Kulttuurikompetenssi karttuu iän ja kokemusten kautta. Lasten

itsetuntoa vahvistetaan ja taitoja pyritään kehittämään kulttuurikompetenssin avulla. (Suomen Kuntaliitto 2012.)

Taidekasvatus mahdollistaa lapselle kokonaisvaltaisen oppimisen. Lapsi hahmottaa tunteitaan ja ajatuksiaan työskennellessään aistihavaintojensa pohjalta. Mielikuvitukseen perustuva pohtiminen on merkittävässä osassa tämänkaltaista oppimismenetelmää. Taidekasvatuksessa painotetaan lapsen omaan sisäiseen tunteeseen ja pohdintaan. Kun lapsi esimerkiksi piirtää kuvaa, hän miettii näkemäänsä ja selkeyttää kuvan kautta ajatuksiaan. Lapsi saa kuvasta eräänlaisen tallenteen omille ajatuksilleen, johon voi palata myöhemmin. Lapsi luottaa usein kielellisiin keinoihinsa huomattavasti vähemmän kuin aikuinen, sillä lapsen puhuttu kieli ja sanavarasto vasta kehittyvät pikku hiljaa iän ja kielenopetuksen myötä. Lapsi siis käyttää helpommin erilaisia non-verbaalisia ilmaisumuotoja tuodakseen itseään esiin. Taide toimii vahvistavasti lapsen oman kulttuurisen identiteetin kasvussa. Kun aikuinen kiinnostuu lapsen tekemisestä ja tuotoksesta, lapselle välittyy aikuisen kiinnostus häntä itseään kohtaan. Tämä on lapselle erityisen tärkeä vuorovaikutuksen keino. Lapsi edustaa taiteen kautta yhteistä kieltä, jota puhutaan rotuun tai kulttuuriin eroihin katsomatta. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 16; Karppinen 2005, 7.)

Taidekasvatuksellisissa menetelmissä ei haluta ajatella turhan rationaalisesti eli järjestelmällisesti, vaan painotetaan enemmän havaintoihin, elämyksellisyyteen ja tiedostamiseen. Onnistunut taidekasvatus vahvistaa sekä lapsen itsetuntoa että lisää hänen tietoisuuttaan omasta ympäristöstä. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 17.) Taidekasvatuksen positiivisia tuloksia voidaan hakea esimerkiksi luonnossa liikkumisen parista, sekä kokonaisvaltaisesti haistamisesta, maistamisesta ja erilaisista tuntemuksista. Taidekasvatus on tietyllä tavalla uskaltautumista erilaisiin spontaaneihin ratkaisuihin. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 21.)

Erilaisten käsitöiden ja askartelun merkitys taidekasvatuksessa on suuri, sillä enää ei ole kyse kyvystä tehdä jotain taidokkaasti ja siististi, vaan ennen kaikkea kyvystä oppia asioita itsestään ja toisista. Lisäksi voidaan oppia asioita kulttuurista, sekä omista ja yhteisistä mahdollisuuksista. Kaikenlaiset käsityöt, kuten esimerkiksi askartelu ja maalaaminen ovat jatkuvaa vuorovaikutusta ja vies-

tintää omien ajatusten ja toisten ihmisten kanssa. Samalla annetaan mahdollisuus ilmaista itseään ja tuoda omaa osaamistaan esille itsetuntoa kohottavalla tavalla. Mitä laajemmin käsitöitä tuotetaan, sitä luontevampaa itsensä ilmaiseminen on tulevaisuudessa. (Karppinen 2005, 101.)

5.1 Draamakasvatus tukena kehityksessä

Draamakasvatus tukee 9–12-vuotiaan tytön ja pojan itseilmaisua, sekä antaa uusia näkökulmia ja voimaantumisen kokemuksia (Huhtinen-Hildén 2010, 42). Draamakasvatus tulisi olla sisällöltään ja muodoltaan mahdollisimman leikkisää toimimista draaman ja teatterin keinoja käyttäen. Draamakasvatuksen tavoitteina ovat itsetuntemuksen, itseluottamuksen, sosiaalisen oppimisen ja minäkäsitoksen vahvistaminen. (Toivanen 2005, 119–120.) Draamakasvatus sopii loistavasti juuri 9–12-vuotiaille, sillä sen ikäinen lapsi on varhaismurrosiän kynnyksellä, ja ikävaihetta leimaa usein puutteellinen luottamus omiin kykyihin, eli epävarmuus. Tällaisten fyysisten muutosten kehitysvaiheessa sekä tytön että pojan ruumis ja kehontuntemus poikkeavat toisistaan, joten usein herää kysymys: ”Kuka minä olen?”. Draamakasvatus on tukemassa oppimiskokemusta omasta itsestä ja ihmisen kehityksestä. (Toivanen 2005, 130.)

Taide näkyy draamassa teatterin kielen käyttönä. Se on roolien, ajan ja tilan muokkaamista. Draamakasvatuksessa on mahdollisuus turvallisesti roolista käsin tutkia itselle aivan outoja asioita. Draamassa sisäinen ja ulkoinen maailma kohtaavat, ja ne toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. (Heikkinen 2005, 35, 39.) Draamakasvatuksellisen toiminnan avulla voidaan sisäistää opetettavat asiat toisenlaisia keinoja käyttäen, kun tytöt ja pojat pääsevät käyttämään omaa luovuuttaan ja omia ideoitaan opetuksessa (Toivanen 2005, 121). Kun tehdään draamaa, lapsi voi toimia välillä roolihahmona ja välillä omana itsenään. Näin hän pääsee kokemaan uusia asioita ja luomaan uusia merkityksiä. (Toivanen, 119.)

5.2 Kasvatuskeinona musiikki

9–12-vuotias lapsi elää musiikillisesti suurten kehityksellisten mahdollisuuksien aikaa, jolloin siirrytään varhaislapsuuden intuitiivisesta musiikillisen kehityksen vaiheesta kohti seesteistä keskilapsuuden ikävaihetta. Keskilapsuudessa musiikillisen ajattelun symbolisuus kehittyy (Ruokonen & Grönholm 2005, 85). Musiikkikasvatuksen tavoitteena on lisätä sekä ryhmien että yksilöiden itsetunte-
musta ja henkistä hyvinvointia. Lisäksi ryhmässä toimimisella pyritään vahvistamaan yhteisöllisyyttä. (Huhtinen-Hildén 2010, 42). Luova työskentely taiteen, liikunnan ja musiikin parissa vahvistaa itsetuntoa, ruumiillista kokemusta ja henkistä hyvinvointia. Ihminen tuntee musiikin kautta voimaantuvansa, ilmaisevansa, eläytyvänsä ja jakavansa välittömän yhteisen kokemuksen muiden kanssa. (Huhtinen-Hildén 2010, 8, 14.)

Opetusministeriö haluaa tulevaisuudessa korostaa taidekasvatuksen merkitystä opetuksessa, sillä yhteiskunnassa on paljon pohdittu musiikin ja taiteellisten ilmaisukeinojen vaikutusta tyttöjen ja poikien hyvinvointiin. Omiin tunteisiin voidaan tutustua kehon liikkeitä ja musiikin herättämiä mielikuvia hyväksi käyttäen. (Huhtinen-Hildén 2010, 42.) Musiikkikasvatuksen tavoitteet toteutuvat parhaiten rytmi- ja melodialeikkien avulla, ja musiikista avoimesti keskustelemalla. Musiikkikasvatuksessa tarkoitus on nimenomaan opettaa lapsille ja nuorille sosiaalisuutta ja itseilmaisua, tarkoitus ei ole tehdä heistä muusikkoja. (Huhtinen-Hildén 2010, 120.) Elämyksellinen musiikkikasvatus tavoittelee perheiden yhteen saatamista, ja haluaa mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kasvatuskumppanuudessa perheiden kanssa (Huhtinen-Hildén 2010, 97).

5.3 Yhteistoiminnallisuus

Taidekasvatusta voidaan toteuttaa ryhmätyöskentelynä, jossa lasten tulee rakentaa valmis, etukäteen annettu tarina eläväksi saduksi. Näin lapset pääsevät käyttämään omaa luovuuttaan ja ideoitaan, sillä vaikka he tuntevat tarinan taustan, he saavat itse keksiä toteutustavan. Tehtävässä tulee korostaa toisen huomioonottamista ja omien kykyjen esiintuomista. (Mäkivaara & Sarviaho

1999, 27–28.) Tällaista menetelmää kutsutaan yhteistoiminnallisuudeksi. Yhteistoiminnallisuus opettaa lasta tulemaan toimeen toisten lasten ja aikuisten kanssa, ja ottamaan huomioon myös muiden mielipiteet ja tavat työskennellä. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 48–49.)

Leikkiminen ja rakentaminen on lapselle hyvin luontainen tapa toimia yhdessä. Lasten tulee sopia keskenään kuka jakaa roolit, ja onko jokainen tyytyväinen omaan rooliinsa. Toisinaan aikuisen hyvin suunnittelema leikki tai draama voi rohkaista myös epävarmat mukaan. Vaihtelevat roolit edistävät yhteistoiminnallista oppimista niin rohkeiden kuin ujojenkin lasten keskuudessa. Aikuisen tulee ymmärtää lapsen mielikuvitusta ja tapaa käyttää ympärillä olevia materiaaleja erilaisiin käyttötarkoituksiin. Esimerkiksi kouluikäinen lapsi saattaa hetkessä muodostaa huonekaluista ja vilteistä luovasti rakennetun majan, jolloin lapsi hyödyntää tehokkaasti mielikuvitustaan. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 50–51.)

5.4 Elämyksellisyys

Kun halutaan selvittää lapsen kokemus jostakin asiasta, on osattava kiinnittää huomiota muuhunkin kuin lapsen sanalliseen kertomaan. Elämyksellisyydestä kerrottaessa lapsen tarinaan kuuluu myös äänen väri ja sävy, sekä kokonaisvaltainen kehonkieli. Jos innostus tai lumoutuneisuus ei näy lapsen kehonkielessä, hän tuskin on päässyt kokemaan mitään sen suurempaa elämystä. On vaarana että lapsen maailma jää pinnalliseksi ja merkityksettömäksi, jos lapsi ei pääse elämänsä varrella omakohtaisesti kokemaan ja elämään erilaisia ja monipuolisia elämyksellisiä hetkiä. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 12.)

Usein aikuinen saattaa miettiä, millä tavalla lapselle saadaan aikaiseksi mielekäs elämyksellinen kokemus. Kun on kyse lapsesta, ei elämykseen tai elämyksellisyyteen vaadita ihmeitä. Hyvinkin yksinkertaiset asiat, kuten esimerkiksi vesiputous tai kimmeltävät lumihiihtaleet voivat tarjota lapselle elämyksen. Lapsi ajattelee aina luovasti mielikuvituksen siivittämänä, joten pienetkin asiat voivat lapsen maailmassa olla jotain paljon suurempaa. Luovuuden kehittymisen kannalta on jopa parempi, että pysähdytään lapsen kanssa ihmettelemään jotain

aikuiselle hyvin arkipäivästä asiaa, kuten esimerkiksi linnunlaulua, jolloin lapsi itse saa rakentaa siitä mielessään mielekkään kokemuksen. Useimmiten tällaisiin tilanteisiin sopii kaikenlaiset luonnonilmiöt, joihin ihminen ei suoranaisesti ole vaikuttamassa. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 13–14.)

6 LUOVAA ITSEILMAISUA

Abraham Maslowin (1908–1970) määrittelemässä tarvehierarkia-teoriassa painotetaan yksilön oikeutta itsensä luovaan toteuttamiseen. Kun ihminen saa kodin, huolenpidon, ravinnon ja turvallisuudentarpeen tyydytettyä, jää tilaa miettiä itsensä ilmaisua ja omaa ulosantiaan. Lapsi on luonnostaan ennakkoluuloton, eikä lapsella ole käsitteille tai asioille vielä tarkoin määritettyä tarkoitusta. Lapsi ei suunnittele tai ennakoimista toimintaansa, vaan toimii tilanteessa spontaanilla tavalla, havainnoiden maailmaa aina avoimin silmin. Maslowin mukaan kulttuuri on syy-pää siihen, miksi luonnostaan luova itsensä toteuttamisen halu ja tarve tukahtuvat. Luovuuden edellytyksinä Maslow korostaa rohkeutta, vapautta, spontaanisuutta ja itsensä hyväksymistä. (Uusikylä 2012, 41–42.)

Itseilmaisun avulla ihminen jakaa symbolisesti luomistyön ihmettä. (Huhtinen-Hildén 2010, 8). Tytöt ja pojat toimivat ja ajattelevat luonnollisesti luovalla tavalla, mutta luovuus saatetaan helposti rikkoa esimerkiksi vertailemalla lasten luovia tuotoksia keskenään, tai asettamalla ne eriarvoiseen asemaan. Luovuutta voi kuitenkin tukea esimerkiksi antamalla mahdollisimman paljon aikaa luovuuden syntymiselle ja kehittymiselle. Vaikka aika joskus onkin rajallinen, tulisi ensisijaisesti pyrkiä kiireettömyyteen ja välttää kilpailua, arvostelua ja vastakkainasettelua. Joskus erilaisten palkintojen lupaaminen voi toimia eräänlaisena luovan toiminnan sytykkeenä. (Uusikylä 2005, 23, 29.)

6.1 Lapsen luovan ajattelun tukeminen

Koulun alaluokilla lapsen mielikuvien muodostuminen suullisen kerronnan avulla on vahvimmillaan. Satujen, tarinoiden ja kertomusten lukeminen lapselle kehittää mielikuvitusta. Televisio ei kehitä lapsen mielikuvista samalla tavalla kuin kerronta, sillä siinä omien mielikuvien muodostus ei pääse liikkeelle. Rikas mielikuvitus tukee tunne-elämän kehittymistä ja tunteiden ilmaisutaitoa. (Pulkinen 2002, 111.) Lapselle tulee antaa tilaa itse miettiä syitä asioille, eikä antaa valmiita vastauksia. Aikuisen tulee rohkaista lasta ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja

mielipiteitään. Lapsen omille oivalluksille ja ideoille tulee antaa tilaa ja mahdollisuuksia, jolloin lapsi oppii vähitellen ajattelemaan asioita monipuolisesti. Luovuus alkaa kukoistaa vapaassa ilmapiirissä, jota ei leimaa vanhempien jatkuva tiukka kontrolli. Arvojen korostaminen tiukkojen sääntöjen sijasta kannustaa lasta kyseenalaistamaan yleisiä käsityksiä. Lapsen luovuuden kehittymistä tukevat vanhemmat korostavat enemmän itse oppimisprosessia, kuin tuloksia tai arvosanoja. Lapselle tulee opettaa myös huumorin merkitystä, sillä itselle nauraminen ja virheiden tekeminen ei ole vaarallista. Luovuus kasvaa, kun on tilaa hassutella, kokeilla ja myös epäonnistua. (Solatie 2009, 47–51.)

6.2 Luova leikki vaatii aikaa

Nykyään leikille jää vähemmän aikaa, kun lapsen päivät täyttyvät koulutehtävistä ja harrastuksista. Lapsen päivä saattaa olla ohjelmoitu ja aikataulutettu kellon ympäri. Lapsella ei ole enää niin sanottua ”joutoaikaa”, jolloin lapsi on vain itselleen ja omillaan. Ikävystymisen tunteen kokeminen herättää lapsessa uusia ajatuksia ja virikkeellistä toimintaa. Kiireisten vanhempien suorituspaineeet tarttuvat helposti lapsiin, jolloin jo pienten lasten on opittava aikatauluttamaan päivänsä. Luovan leikin syntymiselle suotuisa joutoaika on vähissä. (Kalliala 2010, 113–114.) Vapaalta leikiltä on alkanut viemään aikaa myös tietokone ja muut pelikoneet. Pelien pelaamisessa voi olla myös kehitystä tukevia tekijöitä, mutta jos pelit alkavat viedä lapsen elämästä kohtuuttoman suuren ajan, voi seurauksena olla jopa ongelmia tunteiden hallinnassa ja käyttäytymisessä. (Nurmi ym. 2006, 61–62.)

Leikin avulla lapsi luo sisältöä elämäänsä. Leikissä olennaista on vapaaehtoisuus. Leikki edustaa vapautta, joka tulee ihmisen mahdollisuudesta valita leikin, taiteen, urheilun tai musiikin maailmasta jotain mikä itseä kiinnostaa. Vapaaehtoinen leikkiminen ja pelaaminen hiovat parhaiten lasten vuorovaikutustaitoja, päätöksentekoa, johtajuutta ja ryhmähenkeä. Toiminnan tavoite onkin itse tekeminen, ei laatu tai osallistujien taitojen arviointi. (Sinkkonen 2005, 20.) Leikissä käytettävä mielikuvitus erottaa arkipäivän itsestäänselvyyksistä. Mielikuvituksen ei tarvitse olla pakoa arkitodellisuudesta, vaan pikemminkin rikastuttamassa

sitä. Leikkitodellisuudessa on sääntöjä, joita voi muuttaa aina kun haluaa, toisin kuin arkitodellisuuden sääntöjä. (Jantunen & Rönneberg 1996, 84–89.) Leikki tempaa mukaansa, ja leikkiessä pääsee helposti ajattomaan tilaan, joka myös *flow*-käsitteellä tunnetaan. Tytöt harrastavat enemmän kuvitteellisia leikkejä, kun taas pojat keskittyvät enemmän toiminnallisiin leikkeihin, kuten jalkapalloon tai pihapeleihin. Tytöillä leikeissä näkyvät ihmissuhteet ja hoivateema. Tytöt suosivat myös enemmän askartelua, piirtämistä ja musiikin kuuntelua kuin pojat. (Nurmi ym. 2006, 63.)

Leikkiminen näyttää vähentyvän jo heti kymmenen ikävuoden jälkeen. On tehty tutkimuksia siitä, että erityisesti Suomessa on havaittavissa 9–12-vuotiaiden lasten leikkimisen vähyys verrattuna muihin Pohjoismaihin. Lapselliseksi leimaaminen saattaa olla suurin syy sille, miksi nukeilla ei enää ”kehtaa” leikkiä 10-vuotiaana. Leikkiminen on kuitenkin universaalia ja luonnollista toimintaa, jota aikuisetkin harjoittavat. Aikuisen naisen nukkekodilla leikkimistä kutsutaan kuitenkin harrastukseksi, eikä leikkimiseksi. Onneksi leikkimisen ikäkausinormit ovat löyhtyneet, ja leikkimistä käytetäänkin paljon ryhmäyttämisen apuna esimerkiksi lukiodien ja korkeakoulujen opintojen alussa. (Kalliala 2010, 122, 126–128.)

6.3 Tanssi itseilmaisun keinona

Tanssi on tasavertaisena osana kulttuuria ja taidekasvatusta, ja sitä pidetään yhtenä tärkeimmistä itseilmaisun keinoista. Tanssiminen on jokaiselle ihmiselle kuuluva oikeus, eikä se rajoitu sen enempää ikään, kuin sukupuoleenkaan. (Viitala 1998, 8–10.) Tanssiminen on kokonaisvaltaista, mieltä ja kehoa harjoittavaa toimintaa (Joyce 1994, 4). Lapsille ja nuorille suunnatussa tanssikasvatuksessa käytetään yleisesti nimeä lastentanssi. Lastentanssi tarkoittaa tapaa, jolla lapsi johdatellaan itse tutustumaan erilaisiin tanssitapoihin kokeillen ja luoden. (Viitala 1998, 13.) Lastentanssin innoittajana toimii alan järjestö daCi – Dance and the Child international, jonka tarkoituksena on toiminnallaan tukea ja edistää lasten taidekasvatusta (daCi Finland i.a.).

Elämyksellinen tanssi

Taidekasvatuksessa ja tanssissa tuodaan esiin elämyksellisyys. Elämykset ovat merkittävä osa taidetta, ja tanssi puolestaan on vahva tekijä elämyksellisyydessä. Aina voidaan harjoittaa tanssia, mutta on eri asia tavoitella tanssin kautta elämyksellisyyttä. Jokainen tanssihetki saa enemmän sisältöä, kun osataan tavoitella sisällöltä vaikutuksia. Tanssiminen sisältää erilaisia elementtejä, kuten kokemisen ja tuntemisen, jotka tarjoavat mahdollisuuden elämykseen. Elämyksen ei tarvitse olla jotain outoa ja suurta, vaan sen tarkoitus on olla jotain merkittävää, joka jää kokijan sydämeen ja muistoihin. Tanssin intensiivisyys, tilanteen turvallisuus ja heittäytymiskyky vahvistavat elämyksellisyyden tunnetta. Ohjaajan tulee ottaa kaikki lapset huomioon ja kannustaa jokaista kokeilemaan uusia asioita. Elämyksellisyys voi toimia hyvin kaikenikäisten lasten ja nuorten parissa, kunhan muistaa huomioida liikkeiden vaativuuden suhteessa ikään. Elämyksellisyyttä voidaan tavoitella esimerkiksi sen kautta, että lapsi tuntee hallitsevansa kehoansa ja liikkeitä. Tällaiseen tarkoitukseen sopii avuksi erityisen hyvin esimerkiksi huivi, jota lapsi saa liikuttaa mielikuvituksensa mukaisesti. (Viitala 1998, 15–16.)

Ilmaisullisessa tanssissa huivi on aina oiva elementti. Huivi elää voimakkaasti ihmisen kehon liikkeiden mukana, ja lapsen on helppo hallita sitä. Tarkoituksena on saada lapsi tuntemaan, että hänen oman kehonsa liikkeet tarjoavat huiville erilaisia olomuotoja. Lapsi voi itse vaikuttaa huivin liikerataan ja näytävyyteen. Mitä enemmän lapsi liikkuu, sitä enemmän huivi elää. Huivi myös innoittaa lasta kokeilemaan erilaisia liikkeitä, kuten hassunkurisia juoksu-tyylejä, jotta lapsi saisi huivista mahdollisimman paljon irti. (Viitala 1998, 104.)

Luova tanssi

Tanssi voi olla ilon ilmaisua, musiikin tahdissa hyppelyä, uskonnollinen rituaali tai taiteen laji. Ihminen voi tanssia omaksi ilokseen, viihdyttääkseen muita tai ilmaistakseen syvimpiä tunteitaan. Viimeinen kuvaa täydellisesti luovan tanssin ajatusta. Luova tanssi on avainsana itsensä ilmaisemiseen tanssillisin mene-

telmin. Se on kommunikointia liikkeen avulla ja kehon kautta. (Joyce 1994, 1.) Luovan tanssin tärkeimpiä tavoitteita on auttaa lasta tutustumaan omaan kehoonsa; sen mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Luovassa tanssissa tekniikka tulee toisena, ja pääasiana on keskittyä itse tekemiseen. (Viitala 1998, 17.) Luovassa tanssissa ei ole oikeaa tai väärää, eikä tiettyjä rutiineja opittavaksi. Tärkeämpää on että tanssija hyödyntää omia voimavarojaan tanssissaan (Joyce 1994, 1). Usein luovassa tanssissa ammennetaan asioita lapsen omasta elämästä ja totumuksista. Voidaan käyttää esimerkiksi harjoitusta, jossa lapsi kuuntelee musiikkia, ja hän saa itse valita siihen mieleisensä tanssiliikkeen. Tällöin lapsi käyttää apunaan kaikkia aistejansa ja muistoja, joiden kautta hänelle muodostuu musiikkiin luontainen liikerata. Kun ohjaaja on mukana tanssimassa lasten kanssa, on heillä mahdollisuus hyödyntää esimerkin kautta saatuja liikkeitä osana omaa luovaa tanssiaan. Monipuolinen luova tanssi takaa helposti lapselle onnistumisen tunteen. (Viitala 1998, 17.)

Luovan tanssin kautta opetetaan lasta käyttämään kehoa itsensä ilmaisuun, niin että hänellä voisi olla mahdollisuus kommunikoida liikkeen keinoin. Lapsen kanssa voidaan harjoitella esimerkiksi tunneilmaisuja keholla, ja sitä, miten ilmaistaan iloa tai surua kehon kautta sanattomasti. Tämä on lapselle mielekäs, sillä jo pieni lapsi oppii ilmaisemaan usein tunteita kehollansa, kun sanallinen viestintä on vielä rajallinen tai vajavainen. (Viitala 1998, 17.) Luovaa tanssimista on myös ohjaajan lapselle antama liike, jota lapsi saa toteuttaa omalla tavallaan, ilman että ohjaaja puuttuu siihen teknisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tanssiessa heiluttaisiin miten sattuu, sillä luova tanssi eri elementeissään kasvattaa lasta myös itsekuriin, vastuuseen, keskittymiseen sekä suurien kokonaisuuksien luomiseen. Lopulta voidaan ymmärtää, että tanssi on kaiken muun ohella myös mieltä vapauttavaa toimintaa. (Viitala 1998, 19.)

7 LEIRIN SUUNNITTELU

Leirin suunnittelu lähti liikkeelle kiinnostuksestamme tarjota 4.–6.-luokkalaisille tytöille turvallinen ympäristö tutustua itseensä ja omiin kykyihinsä. Haluamme asettaa läpi leirin mahdollisimman matalan kynnyksen osallistua uudenlaisiin kokemuksiin. Tarjoamalla monipuolista ja virikkeellistä ohjelmaa, voimme kannustaa tyttöjä henkilökohtaisen elämyksellisyyden tavoitteluun.

Tytöt tulevat leirille hyvin erilaisista lähtökohdista. Toiset ovat käyneet seurakunnan leireillä vuosien ajan, toisille leiri on ensimmäinen. Ei voida olettaa että kaikille tytöille leirin perinteet on tuttuja, vaikka kyseisiä perinteitä halutaan leirillä säilyttää tyttötyöntekijä Heli Orren johdolla. Leirin suunnittelupalavereissa käydään mahdollisimman paljon niin kutsuttua hiljaista tietoa läpi, jotta leiriä lähdetään ohjaamaan yhteiseltä lähtöviivalta. Opinnäytetyöntekijöinä meillä on leirin sisällöllinen ja opetuksellinen vastuu, ja Heli toimii leirillä turvallisuusvastuussa ja käytännön asiantuntijana. Tytöt tuntevat hänet ja luottavat häneen, ja samankaltaista luottamusta voimme itse lähteä rakentamaan leirin ensimmäisestä hetkestä lähtien.

Tapaamme leiripalaverien merkeissä Heliä kahdesti ennen varsinaista leiriviihkonloppua. Ensimmäisellä kerralla leiriä ideoidaan vain pintapuolisesti, ja käydään läpi ajatuksia leirin toteutuksesta ja vastuunjaosta. Läpikäymällä vanhaa tyttöleirin ohjelmaa voidaan hahmottaa päivärytmi, jonka jälkeen esittelemme opinnäytetyösuunnitelman mukaiset tavoitteet. Leirille hahmotellaan ja hiotaan yhtenäistä, läpi leirin kulkevaa teemaa. Toisella tapaamiskerralla sisällön, teeman ja ohjelmarungon tulee olla valmiina, jotta se voidaan vielä yhdessä tarkistaa. Tämän jälkeen kukin saa vuorollaan kommentoida ja antaa parannusehdotuksia, ja kommenttien pohjalta sisältöä tarvittaessa täydennetään tai muokataan. Kokemuksen kautta Heli pystyy varmasti jakamaan meille tietoa asioista, jotka ovat tai eivät ole yleensä leireillä toimineet. Tietenkin jokaisen leirin toimivuus riippuu lopulta leiriläisten yksilöllisyydestä ja persoonista.

Valokuvaus

Leirillä on tarkoitus ottaa valokuvia yhteisestä toiminnasta. Kuvauslupa kysytään henkilötietolomakkeessa. Tarkoitus on valokuvata lähinnä leiriläisten toimintaa rasteilla ja työpajoilla, sekä ulkoleikeissä. Vapaa-ajan valokuvaus jätetään vähemmälle, jotta tytöt saavat leikkiä rauhassa ilman jatkuvaa valokuvamista. Onnistuneet otokset lahjoitetaan seurakunnan vapaaseen käyttöön. Heli ilmoittaa kuvausluvan yhteydessä kuvien tulevan esimerkiksi seurakunnan tyttö- ja poikatyön nettisivuille.

Valokuvia on tarkoitus ottaa erilaisista tilanteista läpi leirin, aina sunnuntain perhemessuun asti. Jotkut tytöt tykkäävät poseerata kameralle ja saattavat tulla esittelemään meille kuvausaiheita, joita otamme mielellämme heiltä vastaan. Aikomuksena on valokuvata leiriläisten rastiradalla aikaansaama taideteos, joka laitetaan esille seurakunnan messutiloihin vanhempien ja muiden messuvieraiden nähtäväksi.

Ympäristökasvatus

Haluamme osaltamme tuoda leirin sisältöön myös ympäristökasvatusta. Näin pystytään välittämään leiriläisille ekologista ajattelua, sitä liikaa korostamatta. Itsetuntemus-teema on leirin pääasiallisena tavoitteena, mutta siinä sivussa voidaan osallistua ekologiseen ajatteluun pienillä teoilla. Muistutamme tyttöjä sammuttamaan valot poistuessaan huoneista, ja esimerkiksi jogurttikipot kerätään leirillä erikseen, jotta leirikeskus voi niitä jatkossa hyödyntää askartelussa.

Lauantaina leirillä tullaan viettämään yhteisesti Earth Hour -hetkeä. Earth Hour on WWF:n eli maailman luonnonsäätiön järjestämä maailmanlaajuinen ilmasto-tapahtuma, jota vietetään yleensä maaliskuun viimeisellä viikolla. Sen aikana ihmiset eri puolilla maailmaa sammuttavat valonsa tunniksi ja ilmaisevat näin huolensa ilmastonmuutoksesta. (WWF i.a.) Leirin aikataulun vuoksi meillä ei ole mahdollisuutta viettää Earth Hour:ta sille varatulla aikavälillä, mutta vietämme sen muutamaa tuntia aikaisemmin sellaisessa kohdassa, kun leirin ohjelmaan

sopii. Earth Hour -hetken aikana leirikeskuksen valot sammutetaan ja ruokailaan iltahämärässä. Ulkona on päivällisen aikaan vielä riittävän valoisaa, joten valoja ei oikeastaan edes tarvita. Ruokailu on myös suunniteltu luonnonmukaisuutta ajatellen, sillä syömme tuolloin kasvissosekeittoa ja itse leivottuja sämpylöitä. Lisäksi lauantai-illan työpaja-askartelussa käytetään kierrätysmateriaaleja askarteluvälineenä.

Vapaa-ajan leikit

Leiriä varten on kerätty materiaalia itsetuntoharjoituksista, joiden avulla voidaan tarvittaessa järjestää leikki-hetkiä tai täydentää ohjelmaa. Tarkoituksena on tuoda leirille uusia leikkejä, joita myös isokset pystyisivät jatkossa hyödyntämään. Kriteerinä leikkivalinnoille on pääasiassa ollut se, että leikkien myötä kenenkään ei tarvitsisi kokea joutuneensa eriarvoiseen asemaan, vaan jokaisella olisi mahdollisuus onnistua. Leikkien tarkoitus on vahvistaa ryhmähenkeä ja tutustuttaa tyttöjä toisiinsa. Lisäksi tarjoamme leiriläisille mahdollisuuden auttaa toisiaan suoriutumaan leikkien haasteista.

Ensimmäisen harjoituksen nimi on *Katsellaan silmät kiinni*. Harjoituksen tavoitteena on keskittyä havainnoimaan muita leiriläisiä positiivisesti. Tällaisessa harjoituksessa on hyvä jo vähän tunnistaa ja muistaa leirikavereita ulkonäöllisesti. Harjoituksessa leiriläiset istuvat piirissä ja ohjaaja osoittaa yhtä tytöistä. Tämä tyttö saa jäädä silmät auki, kun muut sulkevat silmänsä. Sen jälkeen silmät auki jättänyt tyttö kuvailee jotakin leiriläistä ja muut saavat viittaamalla yrittää vuorollaan arvata kenestä on kyse. Harjoitusta voi ottaa muutamia kierroksia niin, että jokainen halukas pääsee kuvailemaan. Harjoitus on lainattu Lahden ammattikorkeakoulussa tehdystä opinnäytetyöstä. (Babakulova 2011.)

Yhtenä harjoituksena on *Ollaanko me samanlaisia*. Tässä leikissä ohjaaja pyytää leikkijöitä etsimään parin itselleen, ja tarkoituksena on ottaa pariksi sellainen, jota ei vielä tunne. Tämän jälkeen parit menevät vastakkain seisomaan. Ohjaaja antaa väittämän, esimerkiksi ”Pidän kissoista”, ja jos toinen parista pitää kissoista ja toinen ei pidä, he liikkuvat normaalikokoisen askeleen eteen-

päin. Jos molemmat pitävät tai eivät pidä kissoista, eli olevat samaa mieltä, he jäävät paikoilleen. Kun leikki lopetetaan, nähdään ketkä pareista ovat eniten samanlaisia ja ketkä eniten erilaisia. Mitä kauempana omasta parista seisotaan, sitä samankaltaisempia ollaan. Ohjaaja voi korostaa että on luonnollista olla myös erilainen, ja se voi toisinaan olla ihan hyvä asia. Tämä on helppo leikki, jossa tytöt oppivat vähän tutustumaan leiriläisiin, joita eivät vielä kovin hyvin tunne.

Vuorovaikutusharjoituksina meillä on *Ameeba* - *Heinäsiirkka* - *Jänis* - *Gorilla* – *Ihminen* -leikki ja meille ennestään tuntematon *Tervehtimistavat* -leikki. Ameeba -leikkiin voimme tehdä oman pääsiäisversion, jossa hahmot ovat pääsiäisaiheisia. Leikissä on tarkoituksena päästä nousemaan tasolta toiselle, pelaamalla *Kivi – paperi – sakset* -mittelöä samalla tasolla olevan hahmon kanssa. Leikissä edetään aika tiiviiseen tahtiin ja usein on hauska esittää pääsiäisaiheisia hahmoja, kuten muna, kana, noita-akka tai pääsiäistipu. *Tervehtimistavat* -leikki toimii siten, että ohjaaja lukee leiriläisille tarinan, joka etenee niin, että leikkijät löytävät koko ajan uusia tervehtimistapoja. Leikistä hauskan tekee se, että lopussa viimeisellä kierroksella käytetään samanaikaisesti kaikkia opittuja tervehtimistapoja. Tämän leikin kautta rohkaistutaan ottamaan kontaktia mitä huvittavimmilla tavoilla.

8 LEIRIN TOTEUTUS

8.1 Perjantai

Leiriviikonlopun lähestyessä leirille oli jo selkeä teema, jonka pohjalta ohjelma oli suunniteltu. Suunnitelmassa oli huomioitu monipuolisuus ja leirin tavoitteet. Leirin aloituspäivä oli täynnä leirivalmisteluja, ja leiriläisten saapuessa kaikki oli sopivasti saatu valmiiksi. Tavallisesti isoset saapuvat paikalle etukäteen, mutta tällä kertaa he saapuivat leirikeskukseen samaan aikaan leiriläisten kanssa, sillä seurakunnan isoskoulutuksen jatkovaihe oli järjestetty samalle illalle. Kaikki 19 leiriläistä saapuivat paikalle omilla kyydeillään ja pian olimme koossa aloittelemassa yhteistä leirikokemusta.

Leiriläiset saivat tullessaan askarrella itselleen nimikyltit kaulaan. Kylttiin kirjoitettiin keskelle oma nimi ja reunoja sai koristella mielensä mukaan. Kun kaikki olivat valmiina nimikylttiensä kanssa, leirin ohjaajat ja kuusi isosta esittäytyivät. Viiden tavallisen isosen lisäksi leirillä oli yksi vanhempi isonen avustamassa ohjaajia ja ohjaamassa isosia. Leiriläisiä ohjeistettiin turvallisuusasioissa, ja kerroimme heille vielä opinnäytetyöstämme, jonka vuoksi leiri saattaisi poiketa tavallisesta tyttöleiristä. Tytöille saivat infon jälkeen mahdollisuuden valita muutamana hyvän kaverin huonetovereikseen, jonka jälkeen heidät sijoitettiin tasaisesti leirikeskuksen mukaviin, hyvin varusteltuihin, noin neljän hengen huoneisiin.

Yhteisille tutustumisleikeille oli varattu aikaa ennen perjantain iltapalaa, ja leikkien ohjausvuorot jaettiin tasaisesti kolmen ohjaajan kesken. Tutustumisen yhteydessä suoritettiin leiriläisten ryhmiin jakaminen. Kyseisissä ryhmissä leiriläisten oli tarkoitus leirin aikana suoriutua erilaisista haasteista ja tutustua toisiinsa. Leiriläiset jaettiin neljään ryhmään; trumpetit, viulut, rummut ja kitarat. Kolmessa ryhmässä oli 5 tyttöä ja yhdessä 4 tyttöä. Leirillä ryhmät jaettiin arpomalla, joten emme suoraan vaikuttaneet ryhmien syntyyn. Tytöille ei kuitenkaan annettu mahdollisuutta valita ryhmiä itse, jotta parhaat kaverukset saataisiin tutustumaan uusiin tyttöihin.

Ensimmäisen päivän päätteeksi Helillä oli hartausvastuu, ja hän piti teemaan sopivan hartauden aiheesta *Kuka minä olen*. Hartauden jälkeen pidimme isosten kanssa pikaisen palaverin, jossa ohjaajina alustimme heille seuraavan päivän ohjelmaa ja rastirataa. Illan päätteeksi leiriläisille laulettiin iltalaulu ja heille toivotettiin hyvää yötä.

8.1.1 Iltahartaus: "Kuka minä olen"

Usein seurakuntien leireillä toteutetaan jonkinlainen iltahartaus päivän päätteeksi. Halusimme hartauden myös tyttöleirille, sillä se rauhoittaa mieltä sopivasti illalla ennen nukkumaanmenoa. Ja mikä tärkeintä, voimme toteuttaa hengellistä elämäämme rukouksessa kiittämällä Jumalaa, sekä pyytämällä siunausta. Jotkut työistä ovat varmasti tottuneet kotona kuulemaan iltasadun tai rukoukseen iltarukouksen, mutta läheskään kaikki eivät. Kristillisellä leirillä on tärkeää tarjota tällaisia hengellisiä eväitä kasvavalle lapselle.

Ensimmäisessä iltahartaudessa käsiteltiin leirin teemaa kysyen: "Kuka minä olen?". Varmasti jokainen miettii jossain kohtaa elämää; kuka minä olen tai millainen ihminen minä haluaisin olla. Hartaudessa peilattiin nykypäivän televisio-ohjelmia ja sitä, kuinka ihmiset haluavat osallistua Idols- ja Talent -tyyppisiin kykyjenetsintäkilpailuihin. Sitä kautta tavoitellaan jotain suurta ja hienoa, ja ollaan kauniita ja rohkeita. Voi tuntua siltä, että koulussa ja harrastuksissakin toisinaan vain mitataan taitoja ja annetaan leima siitä, minkälainen tai kuinka suuri tähti olet.

Tämän jälkeen tytöille kerrottiin, että jokainen ihminen tarvitsee pohjimmiltaan välittämistä ja rakkautta. Nuoret tytöt ja pojat haluavat usein kuulua jonkinlaiseen porukkaan, ja kuten kaikki ihmiset, he haluavat tulla hyväksytyksi. Kannattaa kuitenkin miettiä, millä hinnalla on valmis kuulumaan porukkaan, ja onko meidän arvomme siitä kiinni. On hyvin hankala mitata omaa arvoa kavereiden tai harrastusten perusteella. Koskaan ei voi tietää kenelle kelpaa omana itsenään, ja onko tarpeeksi hyvä sellaisena kuin on.

Hartauden lopussa leiriläisille kerrottiin, että oman arvon voi perustaa myös sellaiselle pohjalle, joka ei muutu. Se pohja on Jumalan rakkaus. Tämän jälkeen luettiin Raamatusta Jes. 24:1–7., jossa Jumala kertoo luoneensa meidän sellaisiksi kuin me olemme, ja niin on hyvä. Jakeista voi ymmärtää, että meidän arvomme tulee siitä, kun Jumala on meidät luonut. Hän rakastaa meitä ja haluaa pitää meistä huolen.

8.2 Lauantai

Lauantaina aamiaisen jälkeen oli tarkoitus aloittaa opetustuokio, mutta huomasimme että meiltä puuttuu videotykki leirikeskuksesta. Ilman videotykkiä tuokiota ei voitaisi toteuttaa, kuten oli suunniteltu. Vanhempi isonen lähti hakemaan uutta tykkiä seurakunnan nuorisotiloista, ja opetustuokion ajankohtaa vaihdettiin. Lauantaina pidettävä rastirata aloitettiin ohjeistuksineen etukäteen, jotta pysyttäisiin aikataulussa. Lounaan jälkeen rastirata purettiin leiriläisten kanssa, ja käytiin läpi rasti kerrallaan ajatuksia ja tunteita. Ryhmät saivat antaa jokaiselle rastille myös numeraalisen arvosanan.

Kun leirikeskukseen saatiin toimiva videotykki, opetustuokio aiheesta *Minä olen*, järjestettiin sisällöllisesti alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Leirin ohjelmaan sisältyi yhteensä kaksi opetustuokiota. Tuokioiden tarkoitus oli syventyä leirin teemaan opetuksellisesta näkökulmasta. Enemmän kuin se, että tyttöjen haluttiin oppivan jotain teoreettista, oli se, että halusimme heidän oppivan jotain itsestään. Opetuksien yhteydessä he joutuivat tutkiskelemaan itseään ja miettimään asioita omalla kohdallaan. Tätä kautta he joutuivat kohtaamaan oman minäkuvansa ja käsittelemään sitä. Opetustuokioiden, sekä muun toiminnan kautta, leirillä pyrittiin tarjoamaan tytöille eväitä olla oma itsensä ja tuntea itsensä. Tällöin heillä on myös mahdollisuus ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Ensimmäisessä opetuksessa lauantaina käsiteltiin kattavasti itsetuntoa ja minäkuvaa. Termit ovat vaikeita käsitellä ala-asteikäiselle tytölle, joten opetuksen ohelle pyrittiin ottamaan myös käytännön harjoituksia

Illemmalla ohjelma oli jaettu kahteen paikkaan. Osa tytöistä lähti saunomaan ja osa pääsi työpajaan askartelemaan. Puolessa välissä tytöt vaihtoivat paikkoja, mutta saunaan ei ollut kenenkään pakko mennä. Tytöille annettiin vapaa-ajallaan mahdollisuus toteuttaa omia mielenkiinnonkohteitaan. Tarjolla oli muun muassa piirtelyä, askartelua, leikkimahdollisuuksia, lautapelejä ja pianonsoittoa. Osa viihtyi myös huoneessaan eväitään herkutellen. Oli mukavaa seurata sivusta, miten tytöt käyttivät oman aikansa. Illalla iltaohjelmassa isoset esittivät valitsemiaan sketsejä ja leiriläiset puolestaan rastiradalla valmistamia näytelmiä. Välissä laulettiin yhdessä, enimmäkseen tytöille entuudestaan tuttuja lauluja. Ohjelman jälkeen tarjolla oli iltapalaa ja sen jälkeen hoidettiin iltapesut. Viimeisenä oli vuorossa Helin vetämä yhteinen iltahartaus, jossa päästiin työskentelemään jälleen ryhmissä.

8.2.1 Tassutellen taiteeseen: rasteilla liikkuen

Rasteilla ja leirillä käytettävissä leikeissä tavoiteltiin yhteisöllisyyden muodostumista ja yhteistoiminnallisuutta. Yhteistoimintaharjoitteissa ei ole tarkoitus kilpailla tai asettaa leikkijöitä paremmuusjärjestykseen, vaan tarkoituksena on lisätä ryhmähenkeä ja opettaa ryhmätyötaitoja (Reftel, Refltel & Brosché 2013, 136). Ryhmää muodostettaessa vältetään kenenkään jäämistä erilaisten ominaisuuksiensa vuoksi ryhmän ulkopuolelle. Näin tuodaan esiin jokaisen erilaisuutta nimenomaan positiivisena asiana, ja kannustetaan olemaan ylpeitä siitä. Samalla opitaan hyväksymään toisten piirteitä. (Kaipio 2009.)

Lauantain rastiradalle oli suunniteltu viisi rastia; musiikkirasti, taiderasti, draamarasti, tanssirasti ja leikkirasti. Yhden rastin kesto sai olla noin 25 minuuttia siirtymisen kanssa. Kyseisiä rasteja valittiin sillä perusteella, että tavoitteena oli lähtökohtaisesti vahvistaa lapsen itsetuntoa taidekasvatuksellisia menetelmiä käyttäen. Rastiradalle pyrittiin tuomaan kosketuspintaa erilaisiin taidekasvatuksen osa-alueisiin, jotta tytöillä olisi mahdollisuus kokeilemalla löytää paras tapa ilmaista itseään taiteellisilla menetelmillä.

Rastirata toimii osana leirin ryhmätoimintaa ja ryhmäytymistä. Ryhmäytyminen on jokaiselle ihmiselle luontainen tarve. Jos ryhmää ei kukaan ulkopuolinen ohjaa ja muodosta, ryhmät muodostuvat itsestään ihmisten ominaisuuksien perusteella. Hiljaiset ryhmäytyvät usein keskenään ja kovaääniset keskenään. Ihminen alitajuisesti hakeutuu samankaltaisten seuraan. Jos lapsi jää esimerkiksi koulun yhteisöllisyyden ulkopuolelle, hän saattaa hakea sitä sattumanvaraisesti esimerkiksi internetistä. Tämän vuoksi on toisinaan hyvä, että joku ulkopuolinen muodostaa satunnaisista lapsista ryhmän, jolloin kukaan ei voi ominaisuuksiensa perusteella jäädä yhteisöllisyyden ulkopuolelle. (Kaipio 2009; Opetushallitus 2010.)

Musiikkirasti

Koskaan ei voida korostaa riittävästi musiikin myönteisiä vaikutuksia lapsen kehityksessä. Jos lapselle annetaan musiikillisen perusturvallisuuden kokemus, se säilyy voimavarana läpi elämän. Musiikki voi antaa lapselle korvaamatonta mielihyvää ja turvallisuudentunteen kokemuksen. Musiikillinen oppiminen on prosessi, jossa monipuolinen ajattelu, tunteminen ja toiminta yhdistyvät sekä lapsen tietoiseen, että tiedostamattomaan kokemukseen. Musiikillisesti rikkaassa ympäristössä lapsen luova toiminta pääsee valloilleen. (Ruokonen 2001, 120.)

Musiikkirasti koostui neljästä eri harjoituksesta. Tarkoituksena oli antaa tytöille mahdollisuus tuottaa erilaisia ääniä ryhmässä; soittimia ja omaa ääntään hyväksi käyttäen. Lisäksi heräteltiin tyttöjen rytmittajua. Rastilla ei vaadittu soittotaitoa, vaan yksinkertaisilla soittimilla ja omalla äänellä opeteltiin yhdessä tuottamaan ääntä.

Ensimmäinen harjoitus oli *äänipallo*. Ryhmä oli ohjaajan kanssa piirissä ja ohjaajalla oli kädessään äänipallo. Palloa heiteltiin piirissä sikin sokin ja heittäjän tuli päästää heittäessä jokin ääni, joka pallon kiinniottajan tuli toistaa. Kun kiinniottaja heitti palloa taas eteenpäin, hän sai vuorostaan keksiä äänen. Leikin tarkoitus oli rohkaista tyttöjä pitämään ääniä, myös hassuja sellaisia. Pallossa

yritettiin pitää koko ajan vauhtia, ettei kukaan jää liian kauaksi aikaa miettimään sopivanlaisen äänen muodostamista.

Seuraavana harjoituksena oli *nimirytm*i. Jokainen ryhmäläinen mietti jonkun tavun rytmittää oma etunimensä. Rytmissä tuli olla mukana taputuksia, napsutuksia, tömistyksiä tai muita vastaavanlaisia ääniä. Oman nimen sai myös tavuttaa tai sanoa kirjaimin. Hetken miettimisen jälkeen jokainen toisti omaa rytmiään niin kauan, että muut pääsivät rytmiin mukaan ja oppivat toisen nimirytmin.

Kolmannessa harjoituksessa käytettiin rytmisoittimia. Ryhmä valitsi levyltä jonkun tutun laulun, esimerkiksi *Jumalan kämmenellä*. Tämän jälkeen tytöt saivat valita mieleisen rytmisoittimen itselleen, jota soitettiin levyn mukana. Mahdollisuus oli myös kokeneemmalle soittajalle soittaa kitaraa tai pianoa, jotka sijaitsivat samassa huoneessa.

Viimeisenä musiikkirastilla paneuduttiin musiikin tunnelmaan. Ohjaaja valitsi useamman keskenään erilaisen kappaleen, joista kaikista kuunneltiin lyhyt pätkä. Musiikkipätkän jälkeen jokainen ryhmäläinen sai vuorollaan kertoa siitä, mitä kyseinen musiikki toi mieleen. Ohjaaja antoi tytöille esimerkkejä, millä sanoilla omia tuntemuksia voi kuvailla; esimerkiksi mainitsemalla jonkin värin, kuvan, ajatuksen tai tunteen.

Tanssirasti

Tanssi on ihmiskehelle luonnollista ilmaisua. Keho osaa luonnostaan liikkua musiikin tahdissa ja tanssiminen usein virtaa syvältä ihmisen sisäلتä. Luova tanssi on keino ilmaista tunteita ja kokemuksia. Sitä voi käyttää omaksi ilokseen, kehoa liikuttaakseen tai vain tanssista nauttiakseen. Luovassa tanssissa ei ole sääntöjä, eikä koreografiaa. Se on tunteiden välitöntä ilmaisua ja hetkessä tanssimista. Tanssilla voimme ilmaista asioita joko itsestämme tai musiikista jota kuulemme. Luovan tanssin avulla voimme kokea tunteita itse, tai välittää mielikuvia muille ihmisille. Luovan tanssin kautta voi ilmaista kaikkea sitä, mitä musiikki ja rytmi herättävät sisällä. (Luovuus i.a.)

Tanssirasti koostui kuudesta osiosta, jotka muodostivat tanssi-ilmaisullisen kokonaisuuden. Tavoitteena oli tutustua oman kehon liikkuvuuteen ja sen käyttöön itsensä ilmaisussa. Ohjeistuksessa korostettiin, ettei rastilla oleminen vaadi minkäänlaisia tanssitaitoja, vaan keskitymme enemmän tutustumaan kehomme liikkeisiin ja sillä ilmaisuun. Tällä ohjeistuksella haluttiin laskea kynnyistä ja paineita, ettei kukaan lähtöjään tuntisi itseään huonommaksi.

Alkuun lämmiteltiin yhdessä (*osio 1*), ja taustalla soi kaikille tuttu Fröbelin Palkoiden Jumppalaulu. Kun oli hiottu päät, olkapäät ja peput kuntoon, lähdettiin tutkistelemaan kehoa seuraavan osion merkeissä (*osio 2*). Ryhmässä käytiin läpi vartalo päästä varpaisiin niin, että liikuteltiin vuorotellen kehon eri osia ja kokeiltiin, millä tavoilla esimerkiksi kättä voi liikuttaa. Lopuksi koko vartalo heilui ja pyöri hyvin sekavasti edestakaisin, jotta löydettäisiin kokonaistuntuma omaan kehoon.

Ensimmäinen varsinainen harjoitus oli nimeltään *tunnetilat* (*osio 3*). Tässä harjoituksessa taustalla soi erilaisia eppisiä kappaleita, joiden odotettiin synnyttävän tunnetiloja nimenomaan vartalossa. Ryhmässä pohdittiin yhdessä, miten vartalo liikkuu tietynlaisen tunnetilan kohdalla. Tunnetiloista käytiin läpi ilo, pettymys, säikähdys, onni ja ystävyys. Tämän jälkeen kierrettiin huonetta ympäri ja aina ohjaajan lausuesssa tunnetilan, toistettiin sen mukainen liike.

Seuraavassa harjoituksessa (*osio 4*) tutustuttiin omalla keholla ohjaamiseen. Tytöille jaettiin silkkihuivit, joita on helppo liikutella kehoa apuna käyttäen. Huivia otettiin päistä kiinni, ja sitä heiluteltiin jaloissa ja ympärillä erilaisilla tempoililla. Tyttöjä pyydettiin näyttämään, miten heidän huivinsa liikkuu hitaasti ja nopeasti, ja miten sen saa aaltoilemaan.

Viimeisenä vuorossa oli harjoitus nimeltä *tulitanssi* (*osio 5*). Tulitanssissa koonnuttiin ensin yhdeksi pieneksi nuotioksi keskelle salia musiikin soidessa taustalla. Nuotio alkoi pikkuhiljaa syttyä, jonka jälkeen se ylti ja riehaantui. Hetken päästä se sytytti jo metsäpalon ja kärvensi puita, mutta lopuksi se hiipui ja palasi jälleen nuotioon, kunnes sammui kokonaan.

Lopuksi tehtiin rentoutusharjoitus (*osio 6*), jonka aikana tytöt saivat maata patjoilla vatsallaan, ja taustalla soi rentouttavaa musiikkia. Ohjaaja kävi silkkihuiveilla sivelemässä tyttöjen selkää, jalkoja ja paljaita käsiä. Tytöt tuntuivat nauttivan tästä erityisen paljon, ja antoivat hyvää palautetta. Palautteessa kerrottiin tanssirastin olleen kaikin puolin myös mielenkiintoinen, uudenlainen ja ilmaisullinen.

Taiderasti

Yhteispiirustusharjoituksen tavoitteena on kehittää ryhmän yhteistyökykyä ja turvallisuudentunnetta. Yhteispiirustus on osallistava menetelmä, joka tähtää siihen että ihminen voisi kokea omaavansa vaikutusmahdollisuuksia. (Innostaja i.a.) Taiderastilla tarkoituksena oli ryhmä kerrallaan maalata kangasväreillä isolle valkoiselle lakanalle kuvaa, joka näyttäisi yhtenäiseltä kokonaisuudelta. Lakana kiinnitettiin tyhjälle seinälle isosten avulla. Yhdessä tultiin siihen tulokseen, että maalaaminen olisi näin helpompaa ja mahdollisesti siistimpää, kuin jos lakana olisi lattialla. Rastilla soi taustamusiikkina rauhallista gospelia, jonka avulla yritettiin sekä rauhoittaa tilannetta, että inspiroida tyttöjen taiteellista näkemystä.

Alun perin ajatuksena oli maalata yhdestä tietyistä aiheesta, esimerkiksi ”minä leirillä”. Ensimmäisen ryhmän aikana leiriläisille annettiin kuitenkin vapaus itse maalata haluamastaan aiheesta, sillä monet eivät näyttäneet keksivän annettua aiheesta maalattavaa. Alussa lakanan ollessa vielä tyhjä, sai tyttöjä kannustaa maalaamaan. Viimeisten ryhmien tyttöillä ei ollut vaikea keksiä maalattavaa, sillä lakana alkoi olla jo aivan täynnä kauniita taideteoksia, jotka inspiroivat muita tyttöjä. Moni jatkoikin maalausta, jonka joku aikaisemman ryhmän oli aloittanut.

Palautekyselyn vastauksista oli ihana huomata se, kuinka moni tyttö kertoi yllättyneensä siitä, että osasikin piirtää. Tytöt olivat mielettömän lahjakkaita ja taiteellisia. Tuskin olisi voinut uskoa, miten kauniin taideteoksen tytöt saivat aikaiseksi. Teos jätettiin leirin loppuajaksi seinälle, josta sitä saattoi vielä ihailla.

Taideteos otettiin sunnuntaina mukaan perhemessuun, johon leiri päättyi. Näin kaikki messun kävijätkin pääsivät ihastelemaan tyttöjen taidetta.

Draamarasti

Draaman aihe voi olla vakava, mutta muoto leikittelevä. Roolien kautta koetaan tunnetiloja ja ymmärretään roolihahmon asenteita, asemaa, tunteita ja motiiveja. Draamakasvatuksessa tutkitaan niitä rooleja, jotka ovat normaalielämässä itselle vieraita, ja ajatellaan asioita hyvinkin erilaisten henkilöiden kautta. (Heikkinen 2005, 38.) Draamarastilla aiheina olivat Jeesuksen ihmeet. Tarkoituksena oli kohtuullisen helposti koostaa aiheista lyhyt esitys, sillä Jeesuksen ihmetteot on raamatussakin kuvattu aika selkeästi. Raamattu kertoo ihmeistä paljon, ja ne kuuluvat olennaisena osana kristilliseen uskoon. Draamarastin tarkoituksena oli, että tytöt pääsisivät eläytymään kertomusten roolihahmoihin ja konkreettisesti esittämään oman näkemyksensä ihmeteoista.

Esityksen aiheiksi valikoituivat kertomukset siitä, kuinka Jeesus parantaa sairaa, ruokkii viisituhatta ihmistä, kävelee vetten päällä, tyyntyyttää myrskyn ja muuttaa veden viiniksi. Jokainen ryhmä sai siis oman aiheen esitettäväksi. Rastilla oli tarjolla jonkin verran rekvisiittaa, joista ryhmät saivat tukea esitykseensä ja pystyivät paremmin eläytymään näytelmään. Koska tällä rastilla ei ollut ketään henkilöä ohjeistamassa, oli jokaiselle isoselle annettu ohje, jossa luki tarkalleen mitä rastilla kuuluisi tehdä. Ohjeistuksen alussa oli kehyskertomus, jonka isonen luki ryhmälleen. Kertomuksessa kerrottiin lyhyesti Jeesuksen ihmeistä raamatussa. Seuraavaksi isonen luki kyseisen raamatunkohdan, josta tytöt tulisivat näytelmän tekemään. Isosen johdolla ryhmä jakoi roolit, suunnitteli näytelmän ja harjoitteli sitä. Näytelmän haasteena oli tiukka aikataulu, sillä rastilla ei ollut aikaa kuin 20–25 minuuttia. Tässä ajassa ryhmän piti saada valmiiksi koko näytelmä, jonka he myöhemmin esittivät osana iltaohjelmaa.

Iltaohjelman aikana päästiin näkemään ryhmien näytelmät, jotka olivat hyvin mietittyjä ja hauskoja. Moni kertoi palautteessa tämän olleen haasteellisin rasti erityisesti ajanpuutteen vuoksi. Monelle tytölle esiintyminen muiden leiriläisten

edessä saattoi tuoda jännitystä tehtävään. Tytöt suoriutuivat näytelmistä kuitenkin todella mallikkaasti.

Leikkirasti

Leikkiminen on hyvää vastapainoa tehokkuusajattelulle. Leikkiminen tuo hyvää mieltä, tukee heittäytymistä tilanteeseen ja antaa vapauden olla luova ja riippumaton. (Karimäki 2008, 39–40.) Leikkirastilla halusimme tutustuttaa tytöt uusiin leikkeihin, joiden kautta he voisivat ilmaista itseään ja käyttää luovuuttaan. Tällä rastilla ei ollut erillistä työntekijää ohjeistamassa, joten isokset toimivat rastilla ohjaajina. Rastilla oli kuusi leikkiä ohjeineen, joita isokset saivat käyttää oman mielenkiinnon ja aikataulun mukaan. Monissa leikeissä käytettiin omaa kehoa leikkivälineenä, mutta joissain tarvittiin myös apuvälineitä.

Kaksi ensimmäistä leikkiä liittyivät kuvien käyttöön. Ensimmäinen leikki oli nimeltään *Kuvat kertovat minusta*. Leikissä lattialle oli levitetty erilaisia kuvia, joista sai valita yhden tai kaksi. Tämän jälkeen jokainen ryhmäläinen sai vuorotellen kertoa kuvan avulla jotain itsestään. Toisena oli leikki nimeltä *Kuvat kertovat tarinaa*. Jokainen sai valita näytillä olevista kuvista yhden. Yksi tytöistä näytti ensimmäisenä kuvansa, ja aloitti samalla itse keksimänsä tarinan. Seuraava näytti oman kuvansa ja jatkoi tarinaa kuvan avulla. Jokainen sai sanoa yhden tai pari lausetta. Tarina päätettiin viimeiseen kuvaan.

Kolmas leikki oli *Mielipidejana*. Isonen ohjeisti ryhmäläisiä kertomalla että huoneen keskellä oli kuvitteellinen jana. Toisessa päädyssä janaa oli KYLLÄ ja toisessa päädyssä EI. Tytöt saivat asettua siihen kohtaan janaa, joka tuntui parhaimmalta kunkin isosen kertoman väittämän kohdalla. Tytöt eivät saaneet kommentoida omiin tai toisten valintoihin, vaan tuli keskittyä omiin ajatuksiin ja oman mielipiteen ilmaisemiseen. Väittämät koostuivat erilaisista tunnetiloihin liittyvistä asioista, kuten innostunko tai suutunko helposti.

Neljäs leikki oli *Lumipalloilmiö*. Ryhmäläiset asettuivat ringiin, jossa yksi tytöistä aloitti päästämällä pienen äänen ja tekemällä pienen liikkeen. Seuraava jatkoi

tekemällä saman liikkeen isompana ja päästämällä kovemman äänen. Ääni ja liike kasvoivat koko ajan, kunnes viimeinen teki kaiken todella suuresti. Jokainen halukas tyttö sai vuorollaan olla aloittajana.

Kaksi viimeistä leikkiä liittyivät omalla vartalolla esittämiseen. Toinen leikeistä oli nimeltä *Tee minulle*. Ohjaajana toimiva isonen kertoi ryhmälle yhden esineen, esimerkiksi kahvikupin, joka ryhmän piti toteuttaa pantomiimina. Jokainen tyttö osallistui vartalollaan esineen rakentamiseen, jotta siitä saatiin valmis kokonaisuus. Esineet olivat hyvin tavallisia ja kaikkien tuntemia esineitä. Toinen vartalo-leikki oli *Tunnepatsaat*. Tytöt jaettiin suurin piirtein pareittain ryhmän kesken. Jokaiselle parille annettiin tunnetila, joka heidän tuli yhdessä esittää patsaana. Muut ryhmäläiset saivat arvata tunnetilan.

Leikkirastista pidettiin, sillä siinä sai ryhmän kesken hauskutella. Leikit olivat pääosin uusia tytöille ja heistä oli mukava tutustua niihin. Isokset tykkäsivät ohjausvastuusta ja leikkien ilmaisupainotteisuudesta. Samankaltaisia leikkejä hyödynnettiin myös muualla leiriohjelmassa.

8.2.2 Opetustuokio: ”Minä olen”

Minäkuva on suhteellisen pysyvä käsitys omasta itsestä ja omista kyvyistä. Elämäntilanteiden muutokset tai mielialan vaihtelut eivät sitä muuta. Itsetunto puolestaan on yksi persoonamme ominaisuuksista. Arvoamme tai onnistumisiimme ei kuitenkaan voi mitata itsetunnon mittarilla. Hyvä itsetunto tietenkin lisää valmiuksia nähdä kykymme ja mahdollisuutemme realistisesti. Huono itsetunto sen sijaan kaventaa ajatteluamme, ja saa meidät pysymään enemmän paikoillamme. (Vahvistamo i.a.)

Ensimmäisen opetustuokion alussa luettiin John A. Rowen kirjoittaman kirja, suomenkieliseltä nimeltään *Sellainen kuin sinä*. Kirja kertoo pienestä Eelisistä, joka tapaa matkallaan erilaisia eläimiä. Eelis vertaa jatkuvasti itseään muihin eläimiin ja haluaisi aina olla yhtä hyvä kuin muut. Lopussa eläimet ovat kokoontuneet yhteen ja kertovat Eelikselle, että hän on hyvä juuri sellaisenaan

kuin on. Tarinan jälkeen keskusteltiin hetki siitä, kuinka hyvä on olla juuri sellainen kuin on.

Opetustuokion avuksi otettiin esiin PowerPoint-esitys, jonka tarkoituksena oli hahmottaa ja tukea tuokiota. Esityksen alussa mietittiin yhdessä leiriläisten kanssa, mitä tarkoittaa minäkuva ja itsensä tunteminen. Puhuttiin myös lasten suhteesta omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin, sekä aikuisen aidosta kiinnostuksesta lasta kohtaan. Käsittelimme aihetta, kuinka tärkeää on aito kiinnostus kaveria kohtaan ja mikä sen vaikutus on itsetuntoon. Tähän rinnastettiin myös Jumalasuhde ja se, että Jumala on tehnyt meistä sellaisia kuin olemme. Tytöiltä kysyttiin mihin me tarvitsemme hyvää itsetuntoa. Kysymys tuntui jokseenkin vaikealta tuon ikäisille, joten kerroimme itse muutamia asioita, kuten itsetunnon merkityksestä onnellisuuteen. Lisäksi puhuttiin itsetunnon rakennuspalikoista, joita ovat usko, omatunto, harrastukset, hetkessä eläminen ja ihmissuhteet. Lopuksi käsiteltiin aihetta suhteessa Raamattuun ja luettiin muutamia kohtia, joissa kerrotaan miksi me olemme Jumalan lapsia ja Hänelle tärkeitä.

Teoriapainotteisen osuuden jälkeen siirryttiin käytännöntehtäviin. Ensimmäisenä tytöt saivat omissa ryhmissään rakentaa *3 yhteistä asiaa* -kukan. Tehtävää varten olimme tutkineet Mannerheimin lastensuojeluliiton materiaalia itsetuntoa vahvistavista opetuksista (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010). Sieltä saimme ajatuksen *3 yhteistä asiaa* -kukan käyttämisestä omalla opetustuokiollamme. Tehtävänä oli selvittää keskustelemalla ryhmän kesken kolme yhteistä asiaa. Nämä asiat kirjattiin valmiin A4-kokoisen kukkakuvan mykiöön. Kun kaikki olivat valmiita, tyttöjä yhdistävät asiat kerrottiin yhteisesti koko leiriporukalle. Yleisimpiä yhdistäviä tekijöitä olivat harrastukset, kotikunta, lemmikit tai yhteinen mielenkiinnon kohde, kuten jäätelö.

Tunnin viimeisenä osiona oli yksilötehtävä. Tässä tehtävässä jokainen tyttö sai keskittyä omaan henkilökohtaiseen ajatusmaailmaansa ja itseensä. Ohjeena oli kirjoittaa kirje Jumalalle, jossa tytöt kertoisivat siitä, minkälaisia he ovat omasta mielestään. Valmiit kirjeet taiteltiin ja tuotiin opetustilaan rakennetulle alttarille. Tytöille kerrottiin että kirjeet saa kirjoittaa nimettömänä, eikä niitä lueta ääneen, mutta me keräämme ja luemme ne opinnäytetyötämme varten. Kirjeiden avulla

pyrimme hahmottamaan leirille osallistuneiden tyttöjen ajatuksia itsestään. Sel-
laisia ajatuksia, joita he eivät uskalla ääneen tai kasvotusten sanoa, mutta jotka
he voivat kertoa Jumalalle. Monilla tytöillä oli hyvin positiivinen kuva itsestään ja
he olivat ylpeitä erilaisuudestaan. Kirjeet olivat pääosin positiivisia ja tytöt olivat
kiitollisia siitä mitä heillä on. Suurin osa ajatteli myös, että muut pitävät heitä
hyvänä ystävänä. Muutamissa kirjeissä tuli kuitenkin esiin negatiivisia ja surulli-
sia ajatuksia. Monet tunnistivat kuitenkin lahjakkuutensa omilla osaamisalueilla.
Kahdelle tytölle kirjoittaminen osoittautui liian haastavaksi, joten heidän kirjeis-
sään oli värikkäitä piirustuksia heistä itsestään ja asioista, joista he pitävät.

8.2.3 Työpaja

Järjestimme tytöille ohjattua toimintaa työpajan muodossa saunomisen ajaksi.
Saunominen oli porrastettu siten, että tytöt oli jaettu kahteen ryhmään. Toinen
ryhmä oli saunassa ja samaan aikaan toinen ryhmä pääsi yhteisissä tiloissa
askartelemaan. Askartelun jälkeen tytöt saivat jäädä yhteiseen tilaan leikkimään
ja pelailemaan, sekä viettämään vapaa-aikaansa.

Askarrehtavaksi valitsimme vanhojen kirjojen sivuista tehtävän ikkunakoristeen.
Seurakunnan tyttö- ja poikatyöntekijät olivat jo ennen leiriä valmiiksi repineet
kirjojen sivut ja käärineet ne rullalle. Tyttöjen tehtäväksi jäi muotoilla pieniä rullia
toisiinsa liimaamalla haluamansa malli tai kuvio, esimerkiksi perhonen tai sy-
dän. Olimme piirtäneet muutamia malleja ja kuvioita kalvoille esimerkiksi. Niitä
tytöt suurimmaksi osaksi käyttivät ja hyödynsivät. Työpaja toimi hyvin ja kaikki
tytöt tekivät ikkunakoristeet valmiiksi, osa jopa kaksi kappaletta. Jokainen sai
viedä muistoksi kotiin ekologisen ja kauniin itse tehdyn koristeen.

8.2.4 Iltahartaus: ”Kiitollisuus”

Lauantain iltahartaus toimi eräänlaisena pohjustuksena sunnuntain opetus-
tuokiota varten, mutta yhtä lailla se oli positiivinen lopetus ainoalle kokonaiselle
leiripäivälle. Iltahartauden aiheeksi valitsimme kiitollisuuden. Halusimme käsitel-

lä kiitollisuutta, sillä kiitollisuudentunteet suojaavat stressaavien elämänkokemusten ja kriisien keskellä ja kyky tuntee kiitollisuutta vahvistaa myös ihmissuhteita. Kiitollisuudesta puhuminen lapsille on tärkeää, jotta he oppisivat ilmaissemaan luottamusta elämän oikeudenmukaisuuteen ja Jumalan johdatukseen.

Hartauden loppuun tehtiin kiitollisuusharjoitus, jonka tarkoituksena oli suunnata katse pois pettymyksistä, ja vahvistaa itsetuntoa ja omanarvontuntoa. Tyttöjä pyydettiin miettimään omista ryhmissään isosten johdolla viisi asiaa, joista he ovat kiitollisia elämässään. Ryhmät keskustelivat hetken aikaa hiljaa, ja isokset kirjasivat tyttöjen kiitollisuuden aiheet paperille. Jokaisen ryhmän isonen luki ääneen kiitollisuuden aiheet muille. Tärkeimmiksi kiitollisuuden aiheiksi nousivat perhe, ystävät, harrastukset, puhdas ruoka ja vesi sekä turvallisuus ja terveys. Hartauden loppuun otettiin vielä rukous, jossa yhdessä kiitettiin Jumalaa näistä kaikista asioista jotka ovat elämässämme hyvin.

8.3 Sunnuntai

Sunnuntain opetustuokion aiheena oli *Minun unelmani*. Tuokion opetuksellinen osuus oli tiivis kokonaisuus, jonka jälkeen siirryttiin aiheeseen liittyvään askarteluun. Tytöt pääsivät toteuttamaan itseään askartelemalla unelmiensa aarrekarthan, johon he keräsivät materiaalia vanhoista aikakauslehdistä. Askartelun jälkeen siivottiin ja pakattiin, ja lounaan jälkeen pidimme palautetuokion. Palaute-tuokiossa kerrattiin leirin tapahtumia, ja leiriläiset saivat täyttää palautelomakkeen. Kerroimme vielä lyhyesti mitä opinnäytetyö tarkoittaa, ja toivoimme leiriläisiltä keskittymistä lomakkeen täyttöön. Lopuksi leiriläisille annettiin herkku-palkkio lomakkeen täyttämistä, joka heille oli luvattu jo etukäteen.

Järjestimme leirillä suklaamunanpiilotuksen pääsiäisen kunniaksi, sillä joltain leiriläiseltä saattoi jäädä palmusunnuntain virpominen väliin leirille tullessaan. Munanpiilotus osoittautui menestyksekkääksi lisäpuuhaksi, ja jokainen pääsi osalliseksi herkuista. Viimeisen leiripäivän päätteeksi bussi tuli hakemaan meidät kohti perhemessua, josta vanhemmat hakivat tytöt kotiin.

8.3.1 Opetustuokio: ”Minun unelmani”

Unelmointi ja haaveilu liittyvät tiiviisti vahvaan itsetuntemukseen. Lapsilla on luonnostaan uteliaisuutta, rohkeutta ja halua kokeilla uusia asioita. Tekemällä ja kokemalla uutta, oppii aina jotain itsestään. Ihminen tarvitsee läpi elämän oppimisen haasteita. Ilman uuden kokeilemista ja oppimista ei tapahdu kasvua. Mitä enemmän lapsi oppii itsestään ja siitä mistä pitää tai ei pidä, ja mitkä ovat vahvuudet tai heikkoudet, sitä helpommin omat unelmat tulevat selkeämmiksi. (Toukonen 2008, 84–85.)

Toisessa opetuksessa suuntasimme katseen tulevaisuuteen ja keskityimme siihen, mitkä ovat jokaisen päällimmäiset haaveet. Tarjosimme näin tytöille hetken keskittyä vain itseensä, ja samalla mahdollisuuden unelmointiin ja haaveiluun. Unelmat -opetushetken tavoitteena oli opettaa tytöille, että heillä on oikeus unelmointiin. Unelmat ovat yksi osa persoonallisuutemme ulottuvuuksista, joten olemme Jumalan silmissä kaikki yhtä arvokkaita omine haaveinemme ja toiveinemme. Puhuimme siitä, kuinka Jumala näkee sisimpämme ja sen, keitä me olemme, tai mitä me haluamme ja mistä me haaveilemme. Kaikki haaveemme ovat oikeita, ja voimme toivoa niin maallista hyvää, kuin henkistä viisauttakin.

Unelmointi ja haaveilu itselleen merkityksellisistä asioista on jokaisen omalla vastuulla. Kukaan muu ei voi unelmoida toisen puolesta, tai tietää mikä toisen sisintä eniten koskettaa. Unelmointi vaatii rohkeutta ja uskallusta tavoitella niitä asioita joita haluaa elämäänsä. (Toukonen 2008, 53.) Teimme alussa pienen visualisointi-harjoituksen, jonka tarkoituksena oli kuvitella joku unelma, ajatella että se on jo totta, ja miettiä mitä silloin tuntee. Tarkoituksena oli tehdä unelmasta elävä mielikuva, joka on täynnä tunnetta ja voimaa. Unelmista puhumisen perimmäinen ajatus on siinä, että me olemme kaikki arvokkaita ja meillä on oikeus haaveilla.

Visualisoinnin päätteeksi leiriläisille annettiin tehtäväksi askarrella oma unelmakartta. Unelmakartta on kuvakollaasi tai kansio, johon kootaan itselle mieluisia ja koskettavia kuvia, piirroksia tai lehtileikkeitä (Solatie 2009, 108). Unelmakar-

tan voi toteuttaa myös piirtämällä tai kirjoittamalla, mutta visuaalisuuden vuoksi valitsimme kuvat. Leirille oli koottu paljon erilaisia aikakausilehtiä, joista leikeltiin kuvia tai tekstejä A3-kokoisille paperiarkeille. Isosille annettiin mahdollisuus omien unelmakarttojen tekoon. Lapsille painotettiin, että jokaisen unelmat ovat arvokkaita ja yksityisiä. Vertailu muiden unelmiin tai unelmakarttoihin on turhaa. Askartelun päätteeksi kokoonnuimme yhdessä piiriin, ja jokainen vuorollaan näytti oman unelmakarttansa sekä halutessaan kertoi siitä. Lopuksi otettiin kaikista yhteiskuva unelmakarttoineen.

8.3.1 Perhemessu

Lempäälän seurakunnassa järjestetään toisinaan koko perheelle suunnattuja perhemessuja. Perhemessun aikana lapsille ei järjestetä pyhäkoulua, eikä erillisiä raamatturyhmiä, joita tavallisten messujen ohella järjestetään. Messu on selkokielen ja lapsiystävällinen. Messun ohella järjestetään usein lasten enkelikulkueita, lapsille suunnattua musiikkia tai näytelmiä. Lempäälässä on myös seurakunnan lapsikuoro, joka toisinaan esiintyy perhemessuissa. Perhemessuja järjestetään vaihtelevasti joko Pyhän Birgitan kirkossa Lempäälän keskustassa, tai Kuljun seurakuntatalo Majakassa. (Lempäälän seurakunta i.a.)

Leiri päättyi sunnuntaina Kuljun seurakuntatalo Majakassa järjestettävään perhemessuun. Kokoonnuimme tyttöjen kanssa yhdessä penkkiin istumaan. Tyttöillä oli mahdollisuus käydä leirin ohjaajien kanssa alttarilla siunattavana ehtoollisen lopuksi. Heli esitti yhdessä seurakunnan diakoniapastori Leena Sorsan kanssa messussa pääsiäisaiheisen tarinan. Messun jälkeen vanhemmat hakivat lapsensa seurakunnan tiloista, ja isokset ja ohjaajat jäivät vielä pitämään yhteistä palaverikeskustelua leiristä.

9 LEIRIN ARVIOINTI

Teimme leirin suunnitteluvaiheessa leiriläisten palautetta varten palautelomakkeen. Suunnittelimme jo etukäteen, minkälaisia asioita heiltä olisi hyvä kysyä, jotta vastauksista olisi hyötyä meille oppimisen kannalta. Teimme aluksi lomakkeesta version, johon kehittelimme vain aihepiirit, mistä haluamme kysymykset muodostaa. Kun kysymykset olivat valmiita, tapasimme tyttötyöntekijän kanssa ja kävimme lomakkeen uudelleen läpi. Tässä kohtaa paneuduimme kysymysten esitysmuotoon ja niiden soveltuvuuteen 4.–6.-luokkalaisille. Halusimme tehdä kysymyksistä selkeitä ja helposti ymmärrettäviä kohdeikäryhmälle. Tähän saimme ammatillista näkökulmaa Heliltä, joka auttoi sopivien kysymysten asetelujen hiomisessa. Käytimme palautteessa kyllä, ei ja en osaa sanoa vaihtoehtoja, mutta niiden lisäksi vastauksia pyydettiin perustelemaan. Näin vastaukset eivät jäisi pelkästään kyllä tai ei -vastauksiksi. Suunnittelimme palautelomakkeen täyttämiseksi ajankohdan, joka ei olisi liian kiireinen, mutta olisi tarpeeksi lopussa leiriä, jotta suurin osa mielikuvista ja kokemuksista on jo muodostunut.

Leirin isosilta keräsimme suullisen palautteen. Kävimme haastattelukeskustelun, johon olimme etukäteen suunnitelleet kysymyksiä. Täydensimme kysymyksiä vielä leirin aikana, koskemaan esimerkiksi aikataulumuutoksia. Haastattelulla tavoittelimme avointa keskustelua leiristä ja sen aikaansaamista tunnelmista. Halusimme isoset samaan aikaan mukaan keskusteluun, jotta he voisivat myös keskenään havainnoida leiriä. Keskustelu ei ollut kovin aktiivista, mutta riittävän antoisa, jotta saimme rakentavaa palautetta kerättyä. Kolmelta isoselta saimme lisäksi oma-aloitteisen kirjallisen palautteen, josta oli lisähyötyä.

Heli osallistui ohjaajana mukaan palaveriin isosten kanssa, mutta oli lähinnä tarkkailijana paikalla. Hän toivoi että voisi antaa palautteen samalla kun lähettää meille kirjallisen arvioinnin leiristä, sillä hänen oli haastavaa koota ajatuksiaan niin pian leirin jälkeen. Hänellä oli melko iso vastuu sunnuntain perhemessussa osana näytelmää, joten hänen keskittymisensä painottui vahvasti siihen suuntaan sunnuntain aikana.

9.3 Leiriläisten palaute

Leiriläiset täyttivät tekemämme palautelomakkeen sunnuntaina lounaan jälkeen, jolloin meillä oli palautetuokio. Saimme kerättyä palautteen lomakkeella 18 leiriläiseltä, sillä yksi leiriläinen oli ehtinyt lähteä kotiin ennen lounasta. Kerroimme leiriläisille että heidän antamansa palaute on meille tärkeää, jotta voimme realistisesti arvioida leirin onnistumista.

Leiriläisiltä saamamme palaute oli pääosin positiivista. Jokainen lähtisi samantaiselle leirille uudestaan, ja moni koki onnistumisen iloa ja uuden oppimista. Palautelomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin mikä oli leirillä kivointa. 11/18 vastasi että kivointa oli vapaa-aika, 5/18 vastasi kankaalle maalaus, 5/18 vastasi rastirata, ja loput vastaukset koskivat ulkoilua, saunomista, leikkejä ja askartelua.

Tyttö 1: Kankaaseen maalaaminen, vapaa-aika. "Kirje Jumalalle" ja askartelu.

Tyttö 2: Askartelu, näytelmät, ulkoilu, maalaaminen.

Tyttö 3: Minun unelmani -työn tekeminen.

Toisessa kysymyksessä kysyimme oliko leirillä jotain, mikä ei ollut niin kivaa. 4/18 koki osan rastiradan rasteista hankaliksi, 3/18 vastasi vapaa-ajan vähyys ja noin puolella ei ollut mitään negatiivista sanottavaa.

Tyttö 1: En pitänyt paljoa rastiradan tanssista koska en pidä tanssimisesta.

Tyttö 2: Aikataulumuutokset, vapaa-aika pieneni ja aikainen herätys.

Tyttö 3: Esityksen harjoittelu ja itse esitys oli vaikea. Leikkirastissa kaksi tyttöä meni koko ajan pariaksi.

Kolmanneksi kysyimme mitä uutta opit itsestäsi ja oppitunneista. 8/18 vastasi että oli ymmärtänyt kuinka paljon itseään ja muita voi arvostaa, ja kuinka voi olla kiitollinen monista asioista. 4/18 vastasi erityisesti piirtämisen, ja unelmoinnin tärkeyden. 6/18 ei kokenut oppivansa mitään uutta.

Tyttö 1: Opin ajattelemaan kuka olen. Opin olevani äänekäs. Oppitunneista opin ajattelemaan itseäni ja itseilmaisua.

Tyttö 2: Tutustumaan uusiin ihmisiin, ainakin vähän. Kaikissa tilanteissa voi olla kiitollinen.

Tyttö 3: Että osaan piirtää hyvin. Että omat unelmat ja ajatukset ovat tärkeitä.

Tyttö 4: Saan olla erilainen. Jumala arvostaa kaikkia.

Olimme jakaneet leiriläiset neljään ryhmään, ja halusimme tietää olivatko tytöt tyytyväisiä ryhmäänsä. Tästä syystä kysyimme että oliko omassa ryhmässä mukava toimia. Kaikki vastasivat tähän myöntävästi. Viimeinen kysymys oli, tunsitko onnistuneesi jossain tehtävässä, pelissä tai leikissä. Tytöistä 13/18 vastasi onnistuneensa ja 5/18 ei osannut sanoa. Noin puolet koki onnistumisen iloa eniten leikeissä ja rasteilla.

Tyttö 1: Lyhyessä raamattunäytelmässä, maalaamisessa.

Tyttö 2: Onnistuin omasta mielestäni omien unelmien kartan teossa.

Tyttö 3: Näyttelyssä ja rastiradassa.

Tyttö 4: Onnistuin rastiradalla (lukuun ottamatta esitystä, harjoittelu oli vaikeaa). Ulkoleikeissä ja askartelussa.

Lopuksi kysyimme vielä että lähtisitkö uudestaan samanlaiselle leirille, ja pyysimme ympyröimään ”fiilisnaaman”. Kaikki lähtisivät uudestaan ja fiilisnaamojen perusteella leirillä oli ollut kivaa.

9.4 Ohjaajien arviointi

Isosilta keräsimme palautetta haastatteleamalla heitä leirin päätteeksi perhemesun jälkeen. Tarkoituksemme ei ollut esittää isosille suoria kysymyksiä, tai saada suoria vastauksia, vaan tarkoitus oli herätellä avointa, yhteistä keskustelua leiristä. Keskustelun myötä esille nousseet tunnelmat olivat pääosin positiivisia. Isoiset olivat niin innoissaan leiristä, etteivät meinanneet aluksi keksiä mitään

kritisoitavaa. Jotta hahmottaisimme, mistä kaikesta leiri koostui, yritimme käydä hieman leiriohjelmaa läpi heidän kanssaan, ja pyysimme lisäksi rakentavaa palautetta. Muutama isonen oli myös vapaaehtoisesti kirjoittanut kirjallisen nimetömän palautteen leiristä. Palautteissa kerrottiin, että oli hienoa päästä mukaan toteuttamaan tytöille näin elämyksellistä leirikokemusta. Lisäksi ohjaajaporukaa pidettiin pätevänä ja mukavana, ja leirillä myös isoset pääsivät tutustumaan uusiin leikkeihin ja askarteluideoihin. Rastirata herätteli ajatuksia, ja oppitunnit auttoivat löytämään positiivisia puolia itsestään. Yhdessä palautteessa kerrottiin että tämä on ollut paras leiri jolle on päässyt osallistumaan, ja opetukset olivat aiheiltaa juuri sopivia sekä leiriläisille että isosille.

Muutama rakentava kommentti tuli rastiradan organisoinnista. Vaikka rastit itsessään toimivat hyvin, aikataulut oli hieman ongelma siinä suhteessa, ettei aina rastin pitäjä pysynyt aina perässä siinä, milloin olisi tarkoitus lähettää ryhmä seuraavalle rastille. Käytimme tässä avustajana vanhempaa isosta, joka tarkkaili ryhmien aikataulua ja valmistumista. Yksi isosista kiersi rastiradalla valokuvaajana, ja hän lähti leiriltä aikaisemmin pois. Ehdimme kuitenkin haastatella häntä ja hänen palautteensa oli myös positiivista. Hän toimi leirillä ainoana poikaisosena, mutta koki aihepiirin silti kiinnostavaksi ja hyödylliseksi.

Tyttötyöntekijä Heli Orren (2013) palaute oli pääosin positiivista, mutta myös rakentavaa. Hänen mielestään leiri onnistui hyvin ja kokonaisuus toimi. Leiriläiset pitivät erityisen paljon leirin ilmaisutaitopainotteisuudesta ja olivat innokkaasti kaikessa mukana. Hänen mielestään leiri vastasi sekä opinnäytetyöntekijöiden että seurakunnan asettamia tavoitteita hyvin. Leiriläiset pääsivät käyttämään luovuuttaan, ja saivat mahdollisuuden ilmaista itseään ja kokeilla paljon uusia asioita. Leirillä oli hyvä ja kannustava ilmapiiri, jossa jokaisen oli turvallista kokeilla uutta ja ilmaista itseään. (Orre 2013.)

Pitkällä leiriohjaajan kokemuksella tyttötyöntekijän mielestä leirin teoreettinen opetus tuki hyvin asetettuja tavoitteita. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että leirin isot opetuskokonaisuudet eli opetustuokiot saattoivat olla liian haastavia 4.–6.-luokkalaisille. Samat asiat olisi mahdollisesti voitu esittää vieläkin konkreettisemmin ja selkeämmin, jonka kautta olisi varmistettu että opetuksen sisältö to-

della meni perille. Hän korosti myös sitä, että opetuksissa olisi saanut hieman paremmin olla eväitä kristilliseen kasvuun. Yhtäläillä tavoitteista puuttuu näkökulma siihen, miten usko voi tukea itsetuntoa ja kasvua, ja minkälaisia eväitä Raamattu voisi tarjota tälle polulle. (Orre 2013.)

Tyttötyöntekijä painottaa, että kokonaisuudessaan leirin suunnittelu ja toteutus yhdessä opinnäytetyöntekijöiden kanssa sujui hyvin ja oli palkitsevaa. Hänelle itselleen jäi erityisesti mieleen ajatus siitä, että jatkossa voisi jokaiselle leirille suunnitella jonkun asian, joka tukee erityisesti lasten itsetuntoa ja positiivista minäkuvausta, sekä antaa rohkeutta ilmaista itseään. Hänen mielestään olisi hyvä tietoisesti mahdollistaa leiriläisille onnistumisenkokemukset. (Orre 2013.)

9.5 Leirimateriaalin käyttö seurakunnassa

Leirin yksi tavoite oli viedä leirin ideaa ja leirille suunniteltua runkoa eteenpäin käytettäväksi muille leireille. Tavoite toteutui heti kuukauden päästä, kun Lemmälän seurakunnan seuraavalla tyttöleirillä materiaali otettiin käyttöön. Leirillä toimi sama tyttötyöntekijä ja vanhempi isonen, jotka olivat olleet mukana opinnäytetyöleirillä.

Tyttötyöntekijä kertoi, että leiri pidettiin lähestulkoon samalla kaavalla kuin alkuperäinen ”Minä olen”-leiri, mutta opetustuokioiden sisältöjä muutettiin hieman. Leirikokonaisuus toimi kuitenkin edelleen hienosti ja tytöt olivat tykänneet leirin ohjelmasta. (Orre 2013.) Meihin oltiin yhteydessä leirin aikana, ja kerrottiin leirikuulumisista ja materiaalin käytön onnistumisesta. Meiltä kysyttiin myös ohjeita rastiradan toteutukseen ja vinkkejä ohjelman sisältöön. Olemme iloisia, että materiaali oli käytössä seurakunnassa niin pian, ja varmasti on osittain käytössä siellä myös jatkossa. Leirin sisältö herätteli kokonaisuudessaan Helillä ajatuksia muokata tyttöleirien sisältöä jatkossa enemmän tyttöjen itsetuntoa tukevaksi (Orre 2013). Tämä tukee myös työntekijän omaa ammatillista kasvua työssään.

10 POHDINTA

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Lapsi- ja nuorisotyön missio, visio ja strategia 2010:ssä kirkko korostaa jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta. Kyseisessä kirkon strategiassa korostetaan sitä, kuinka lapsi- ja nuorisotyössä tulisi vahvistaa nuorten tyttöjen ja poikien itsetuntoa ja minäkuvaa, jonka kautta heidät opetettaisiin arvostamaan itseään sellaisena kuin ovat. (Kirkkohallitus 2004, 13.) Näihin samoihin periaatteisiin ja tavoitteisiin mekin tartuimme jo opinnäytetyömme alkujuurilla, jolloin mietimme, mitä haluaisimme tarjota lapsille kirkon tyttö- ja poikatyön piirissä. Kun ajatus produktion järjestämisestä leirinä vahvistui, tiesimme mihin aihealueeseen haluamme leirimme painottuvan. Olemme molemmat kiinnostuneita itsetuntoa vahvistavista ja itseilmaisullisista menetelmistä, joten motivaatio leiriä kohtaan kumpusi syvältä.

Meillä molemmilla oli aikaisempaa leirikokemusta jonkun verran, mutta leirin suunnittelu oli silti melkoinen haaste. Kaikenlaiseen organisointiin ja ohjelman rakentamiseen meni yllättävän paljon aikaa, vaikka olimme tietenkin innoissamme järjestämässä omaa opinnäytetyöleiriämme. Olemme alusta asti ideoineet, suunnitelleet ja toteuttaneet työmme yhdessä. Olemme jakaneet molemmille vastuualueita, jotka on toteutettu yhteisten tavoitteiden mukaisesti ja yhteisymmärryksellä. Olimme alusta asti tyytyväisiä leirin ohjelmarunkoon ja toteutukseen. Yllätyimme, kuinka hyvin saimme lopulta koottua kaiken haluamamme materiaalin yhteen viikonloppuun. Palautteen ja omien huomioiden kautta kuitenkin huomasimme, että opetustuokiot olivat hieman epätasapainossa keskenään. Ensimmäinen tuokio tuntui liian teoreettiselta, kun taas toisessa tuokiossa olisi saanut olla enemmän tietoa ja peilausta kristillisyyteen. Tästä huolimatta molemmissa opetuksissa käytettiin monipuolisesti kuvia ja vertauksia apuna aiheen hahmottamisessa.

Vaikka leirin pääasiallinen suunnittelu hoidettiin jo hyvissä ajoin ennen leiriä, lisäsimme mausteena viimeiseen iltapäivään pääsiäisaiheisen suklaamunanpiilotuksen. Ajattelimme huomioida palmusunnuntain ja pääsiäisen leirillämme tällaisella pienellä, iloisella leikillä. Tytöt auttoivat toisiaan löytämään munia ym-

päri leirikeskusta ja oli ilo katsella toimivaa ryhmähenkeä heidän kesken. Palautteen mukaan kristillisyyks olisi voinut olla leirillämme suuremmassakin roolissa. Tietenkin se näkyi hartauksissa, opetuksissa ja muussa ohjelmassa perus arvolähtökohtana, vaikka se ei ollut pääasiallinen teemamme. Tarkoituksemme ei ollut tehdä leiriä kristillisyydestä, vaan kristillinen leiri itsetunnosta ja itseilmaisusta.

Huomasimme että leirillä oli muutamia asioita, joita emme olleet osanneet ottaa huomioon leirin suunnittelussa. Lähinnä oli kyse Lempäälän seurakunnan perinteistä tyttöleireillä, kuten esimerkiksi aloitushartaudesta, jotka eivät olleet kantautuneet meille opinnäytetyöntekijöille. Tästä syystä emme osanneet ottaa niitä huomioon. Näiden lisäksi olimme unohtaneet suunnitella esimerkiksi ryhmien jakamisen menetelmän. Olimme painottaneet monen leiriohjelman tapahtumista ryhmissä, mutta itse ryhmiin jakamista emme olleet osanneet ottaa huomioon. Onneksi apunamme oli kokenut tyttötyöntekijä Heli. Hän kehitteli nopeasti hyvin leirin teemaan sopivan menetelmän. Jouduimme myös organisoimaan aikatauluja uudelleen keskimmäisen leiripäivän kohdalla, kun muutimme rastiradan ja opetustuokion järjestystä puuttuvan videotykin vuoksi. Olimme valmiita joustamaan ja toimimaan leirin parhaaksi, joten kaikki sujui ongelmitta vaikka ohjelmat vaihtoivatkin paikkaa.

Leirillä otettiin paljon valokuvia toiminnoista usealla kameralla. Vaikka yhdessä suunnittelimme leirikirjeen, Heli hoiti yksin sen toimittamisen leiriläisille ja heidän perheilleen. Emme nähneet kirjettä etukäteen, ja olimme unohtaneet kysyä kuvausluvan lisäksi kuvien julkaisuluvan opinnäytetyössämme. Kuvia saa luvan mukaan julkaista Lempäälän seurakunnan tyttötyön markkinoinnissa ja nettisivuilla, mutta ilman lupaa emme saa liittää niitä opinnäytetyöhömmme. Kuvista on kuitenkin suurta iloa meille itsellemme ja onneksi Lempäälän seurakunnalla on mahdollisuus niitä hyödyntää.

Saimme tarkempaa tietoa leirin lopetuksesta vasta leirin aikana. Tiesimme että leirin päätteeksi leiriläiset kuljetetaan bussilla Kuljun seurakuntatalo Majakalle, mutta emme olleet etukäteen tietoisia siellä pidettävään perhemessuun osallistumisesta. Tietenkin tämä oli hyvä uutinen, mutta olisi ollut mukava huomioida

se jo suunnitteluvaiheessa. Havainnoimme myös, ettei leiri suoranaisesti liity messuun, vaan leiriläiset vain viedään sinne, ja heille on vapaaehtoista osallistua jumalanpalvelukseen. Tässä olisi mielestämme seurakunnalla kehittämisen varaa. Tällä hetkellä vanhemmat saavat halutessaan hakea lapsensa pois jo ennen messua. Vanhemmille tulisi tiedottaa etukäteen, että leiri päättyy messuun ja kaikki lapset osallistuvat siihen. Halutessaan vanhemmat voisivat tulla aiemmin paikalle ja osallistua itsekin messuun. Olisi järkevää hyödyntää tyttöleiriä messun järjestelyissä ja toteutuksessa. Tytöt ovat sen ikäisiä, että voisivat hyvin olla lukemassa tekstejä, ideoimassa esirukousaiheita tai keräämässä kohteita. He olisivat voineet osallistua myös messun näytelmään, jos siitä olisi tiedetty etukäteen. Messun saarna voisi viitata leirin tapahtumiin, ja lapset voisivat jollain tavalla olla mukana myös saarnan toteuttamisessa. Messuun osallistumisen tulisi kuulua leiriohjelmaan, sillä sitä kautta leiriläiset saisivat kokea osallisuutta seurakunnassa. He oppisivat myös miten messua suunnitellaan ja mitä messussa tehdään. Kyseessä on kuitenkin seurakunnan järjestämä leiri.

Tavoittelimme leirille positiivista yleisilmettä ja tasapainoa ohjelman ja vapaaajan välille. Päällimmäisenä leiriltä jäikin mieleen tyttöjen nauru ja iloiset ilmeet. Ohjelma vaikutti toisinaan melko tiiviiltä, mutta tytöillä vaikutti olevan riittävästi vapaa-aikaa omiin puuhasteluihin. Lauantaina erityisesti pyrimme huomioimaan että tytöille jää ohjatun ohjelman lisäksi myös omaa aikaa, sillä päivä oli kokonaisuudessaan melko pitkä. Sunnuntaina vapaa-ajasta ei ollut pulaa. Heli joutui lähtemään messuun etukäteen ja vastuu jäi kokonaan meille. Lisäsimme palautteenkeruun päätteeksi ohjelmaan vielä ylimääräistä leikkiä ja puuhastelua, mutta tuntui että olimme kovin aikaisin valmiita odottelemassa bussia meitä hakemaan. Aamupäivällä ohjelmassa oli ollut siivousta, mutta monet tytöistä olivat niin nopeasti valmiita, että oli haastavaa keksiä riittävästi ohjelmaa heille, kun kaikki pelitkin piti jo siivota kaappeihin. Tällaisissa kohdissa hyödynsimme uusia leikkejämme ja joukkoa reippaita isosia.

Opinnäytetyöleirimme myötä opimme paljon leiritoiminnasta. Opimme niin leirin suunnittelusta, kun käytännön järjestelyistä. Moni tyttö- ja poikatyöntekijä tekee leirejä vanhoilla kaavoilla vuodesta toiseen. Ymmärrämme kuinka paljon se helpottaa ja nopeuttaa toimintaa, mutta huomasimme myös kuinka hyödyllistä oli

kerätä ja tutkia teoriaa leirin sisältöä varten, ja suunnitella uusia asioita. Se rikastuttaa sekä työntekijän omaa ammatillisuutta, että tyttö- ja poikatyötä seurakunnassa. Tuntuu usein siltä, että nykypäivän tytöillä on todella kovat paineet näyttää samalta ja käyttäytyä kuin kaikki muut. Kasvavalle tytölle ei anneta tarpeeksi tilaa olla oma luova itsensä, vaan heistä pyritään kasvattamaan aikuisia jo aivan liian varhain. Lapsen tulisi saada olla lapsi, kunnes laki toisin sanoo. On ilo pyrkiä tuomaan lapsen oma persoona esille ja kasvattaa lapsen itsetuntoa tutustuttamalla häntä itseensä ja omaan minäkuvaansa. Niin kauan kun lapsi ei tunne itseään, ei hän myöskään voi tietää mistä itsessään pitää. Olisi tärkeää että jokainen kasvava tyttö ja poika voisi tuntea olevansa merkityksellinen ja erityinen sellaisenaan kun on.

LÄHTEET

- Aho, Kalevi 2000. Musiikin harrastaminen ja lasten henkinen kehitys. Kauniais-
ten musiikkiopisto. Viitattu 19.1.2013.
<http://www.kaumo.fi/index.php?id=86>.
- Babakulova, Anzhelika 2011. Lapsen itsetunnon tukeminen: opas esi- ja al-
kuopetuksen opettajille. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan-
koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Heikkinen, Hannu 2005. Draamakasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Jy-
väskylä: Gummerus.
- Huhtinen-Hildén, Laura; Raninen, Tarja; Ranta-Meyer, Tuire (toim.) 2010. Soi-
via kohtaamisia. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Innostaja.net. Osallistavat menetelmät. Opintokeskus kansalaisfoorumi. Viitattu
12.11.2013. http://www.innostaja.net/sivu.php?artikkeli_id=24.
- Jantunen, Timo & Rönneberg, Paula 1996. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä:
Gummerus.
- Joyce, Mary 1994. First steps in teaching creative dance to children. Third editi-
on. Lontoo: Mayfield.
- Kaipio, Kalevi 2009. Ryhmytyminen ja yhteisöllisyys oppimisen apuna. Jyväskylän
koulutuskeskus Oy. Koulutusmateriaali. Viitattu 3.10.2013.
http://www.edu.fi/download/121472_ryhmaytyminen_ja_yhteisollisyys_kaipio.pdf.
- Karimäki, Reeli 2008. Leikki muuttaa muotoaan. Teoksessa Seija Karppinen,
Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Nuoret ja taide – ilolla ja innolla,
uhmalla ja uhollla – Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasva-
tuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 29–42.

- Karppinen, Seija; Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari 2005. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura.
- Karppinen, Seija 2005. Käsityö – vuorovaikutusta, leikkimielisyyttä ja ilmaisua. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 101-118.
- Karvinen, Henri 2013. Nuoriso- ja rippikoulupastori. Lempäälän seurakunta. Lempäälä. Henkilökohtainen tiedonanto 7.11.2013.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kirkkohallitus, kirkon kasvatus ja nuorisotyö 2004. Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio, visio ja strategia 2010. Kirkkohallituksen julkaisu 2004: 3. Helsinki.
- Konttinen, Tuulia & Melkkala, Anu 2009. KokoNainen Jumalan kuva. Viikonloppuleiri tytöille itsetunnosta, ruumiillisuudesta, tunteista ja kristittynä tyttönä elämisestä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kukkasniemi, Esa & Kukkasniemi, Mirca 2010. Harrastava lapsi. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni – Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus, 163–175.
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992. Viitattu 3.10.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920728>.
- Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998. Viitattu 3.10.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>.
- Lempäälän seurakunta 2012. Tyttötyön toimintakertomus. Lempäälä: Lempäälän seurakunta.

Lempäälän seurakunnan tyttö- ja poikatyö 2013. Viitattu 3.10.2013.

<http://www.varkkari.fi/etusivu/>.

Lempäälän seurakunta 2013. Tyttötyön toimintasuunnitelma. Lempäälä: Lempäälän seurakunta.

Lempäälän seurakunta i.a. Viitattu 3.10.2013.

<http://www.lempaalanseurakunta.fi/>.

Luovuus i.a. Luova tanssi. Opas luovuuteen ja itseilmaisuun. Viitattu 13.11.2013. <http://www.luovuus.opassivut.net/tanssi.html>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010. Tarinoita itsetunnosta – oppituntimateriaali yläkouluille. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Myllyniemi, Sami 2009. Taidekohtia – Nuorisobarometri. Opetusministeriö, nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Mäkivaara, Marjut & Sarviaho, Mari 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteistoiminnallisoin keinoin. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Nevalainen, Sari 2010. Lapsi koulussa. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni – Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus, 79–91.

Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Näre, Sari 2010. Kouluikäinen tyttö. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni – Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus, 43–58.

Opetushallitus 2010. Ryhmän muotoutuminen. Viitattu 25.9.2013. http://www.edu.fi/lukiokoulutus/terveystieto/koulukiusaaminen_terveystiedon_opetuksen_haasteena/ryhman_muotoutuminen.

- Opetushallitus 2009. Taideaineiden asema heikko Euroopan kouluissa. Viitattu 23.10.2013
http://www.oph.fi/ajankohtaista/spektrilehti/2009_5/taideaineiden_asema_heikko_euroopassa.
- Orre, Heli 2013. Tyttötyöntekijä. Lempäälän seurakunta. Lempäälä. Henkilökohmainen tiedonanto 15.5.2013 ja 7.11.2013.
- Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä – Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.
- Refel, Johan; Reftel Kristina & Brosché, Henrik 2013. Poriseva puuro - ryhmätoimintaa pienille ja isoille. Helsinki: Lasten Keskus.
- Ruokonen, Inkeri 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Seija Karppinen, Arja Puurula & Inkeri Ruokonen. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura, 120-124.)
- Ruokonen, Inkeri & Grönholm, Mari 2005. Musiikkikasvatus perusopetuksessa ja musiikki-luokilla – kasvamista musiikkiin ja musiikin avulla. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 85–100.
- Seirala, Viivi 2012. Eläköön taidekasvatus. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen kuntaliitto. Viitattu 19.1.2013.
http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2678.
- Sinkkonen, Jari 2005. Uusien taitojen ja ystävyysuhteiden aika. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 15–22.
- Sinkkonen, Jari 2010. Elämäni poikana. Helsinki: WSOY.
- Solatie, Jim 2009. Luova lapsi oivaltaa, oppii ja pärjää. Helsinki: Tammi.
- Takamaa, Reijo; Grönholm, Niklas; Holländer, Ann-Mari; Jokela, Eero; Kähkönen, Noora; Vappula, Katri & Vinko, Tuula (toim.) 2012. Tytöt ja po-

jat seurakuntalaisina. Kehittämisasiakirja. Kirkkohallituksen julkaisu 5. Helsinki: Kirkkohallitus.

Toivanen, Tapio 2005. Draama- ja teatterikasvatuksen ulottuvuuksia varhaismurrosikäisen näkökulmasta. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 119-132.

Toukonen, Marja-Leena 2009. Unelmatyöskentely – Ote omanlaiseen elämään. Juva: PS-Kustannus.

Uusikylä, Kari 2005. Luova koulu, rokote kouluviihtymättömyyteen. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9–12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 23–32.

Uusikylä, Kari 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Juva: PS-Kustannus.

Vahvistamo i.a. Itsetunto koostuu useasta alueesta. Viitattu 13.11.2013.
<http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/itsetunto>.

Vehkalahti, Reetta 2008. Kehu lapsi päivässä. 20 käskyä lapsen itsetunnon tukemiseen. Saarijärvi: Lasten Keskus.

Viljamaa, Janne 2008. Anna lapsen onnistua. Jyväskylä: Gummerus.

Vuorinen, Risto 2004. Minän synty ja kehitys. 2.-3. painos. Helsinki: WSOY.

Winqvist, Ditte 2012. Lapsi kasvaa kulttuurin avulla. Suomen Kuntaliitto. Viitattu 20.1.2013.
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutiskirjeet/kolumnit/2012/Sivut/lapsi-kulttuuri.aspx>.

WWF i.a. Earth Hour. Viitattu 19.5.2013. <http://wwf.fi/earthhour/>.

Liite 1: Leirikirje

Tyttöleiri kutsuu!

22.–24.3.2013

Ilmassa on ilmaisin iloa kun kokoonnumme perjantaina Tervajärven leirikeskukseen. Leiri alkaa klo 19.30. Paikalle voit saapua klo 19.00 alkaen. Jokainen saapuu omin kyydein tai yhdessä kaverin kanssa. Leirikeskuksessa on 3-4 hengen huoneita, joihin majoitumme. Huoneista löytyy patjat, peitot ja tyyny. Leirimaksun 20 euroa keräämme leirin aluksi. Leirin hintaan kuuluvat ohjelma, materiaalit, ruoat, majoitus ja tapaturmavakuutus.

Leirikeskuksen puhelinnumero on 2895431 ja osoite Ketkantie 247.

HUOM! Leiri on sikäli poikkeuksellinen että se on samalla osa kahden opiskelijan opinnäytetyötä. Leirin päätteeksi Jemina ja Tina teettävät lapsilla nimettömän kyselyn, jossa kysellään mm. mikä leirissä oli onnistunutta ja mitä leirillä opittiin. Kenenkään leiriläisen mitään tietoja ei siis opinnäytteessä tule näkymään. Jos asiasta on kysyttävää niin ota yhteyttä allekirjoittaneeseen. ☺

Leirille tarvitset mukaasi

- Raamatun (leirikeskuksessa on lainakappaleita, jos omaa ei ole)
- joku aikakauslehti askarteluun leikeltäväksi jos löytyy (Suosikki, Pirkka yms. käy hyvin)
- aluslakanan ja tyynyliinan ja niiden lisäksi pussilakanan tai makuupussin
- rennot vaatteet ja jalkineet - varauduthan ulkoiluun, myös vähän huonommallakin ilmalla!
- yöpuvun ja mahdollisen unikaverin
- sisätossut tai villasukat (lattiat ovat aika kylmät)
- peseytymisvälineet ja pyyhe
- mahdolliset omat lääkkeet
- henkilötietolomake täytettynä

Leirillä et tarvitse

- (leirimaksun ja mahdollisen kolehtirahan lisäksi) rahaa, mutta voit ottaa kohtuullisen määrän nameja tai muita herkkuja mukaan
- cd-soittimia tai muita elektroniikkavälineitä

Leirin lopetamme sunnuntaina Kuljun Majakassa klo 16.00 alkavaan perhemessuun. Leiriltä on bussikuljetus Kuljuun. Myös vanhemmat ovat erittäin tervetulleita mukaan jumalanpalvelukseen! Jos ette kuitenkaan ehdi messuun niin lapset voi hakea kotiin messun päätyttyä n.klo 17.15.

Leirin ohjelmassa on ainakin Raamattuhetkiä, ilmaisua, askartelua ja ulkoilua. Leiriä vetämässä ovat Heli Orre, Jemina Jaskari ja Tina Haverinen. Leiriin liittyviä asioita voi tiedustella allekirjoittaneelta. Samoin minulle tulisi ilmoittaa mahdolliset peruutukset.

Aurinkoterkuin

HELi 050-544 3352 heli.orre@evl.fi

Liite 2: Leiriohjelma

TYTTÖLEIRI TERVAJÄRVELLÄ 22.–24.3.2013 ”Minä olen”

PERJANTAI

klo 17.00	Saapuminen ohjaajat ja isokset
klo 19.00	Saapuminen leiriläiset, majoittautuminen (nimilappujen tekoa)
klo 19.30	Aloitus, hartaus ja info
klo 20.00	Tutustumista (ohjaajat) ja iltaohjelmaa (isokset)
klo 21.00	Iltapala ja pesut
klo 22.00	Iltahartaus (Heli)

ILTALAULUN JÄLKEEN HILJAISUUS!

LAUANTAI

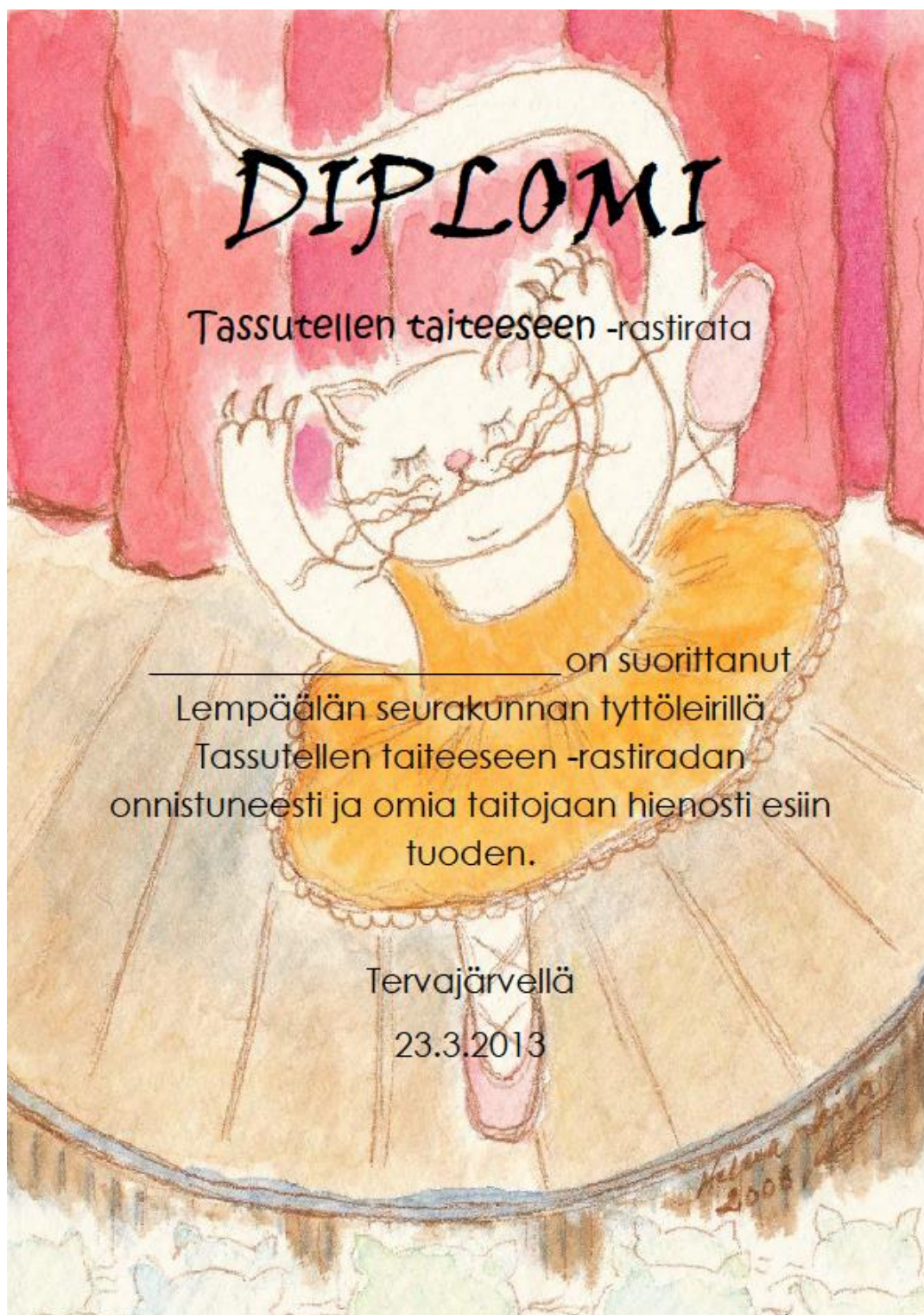
klo 8.00	Herätys
klo 8.15	Liukuva aamupala ja aamutoimet
klo 9.15	Opetustuokio I – ”Minä olen” (Jemina ja Tina)
klo 10.15	Tassutellen taiteeseen -rastirata (ohjeistus + aloitus n. 10.30) (kaikki)
klo 12.00	LOUNAS
klo 13.00	Rastirata jatkuu (rastiradan purku n. 14.00)
klo 15.00	MEHU
klo 16.00	Ulkoilua (isokset)
klo 17.00	PÄIVÄLLINEN
klo 18.00	Sauna
	Paperikuviot-työpaja (ohjaajat)
klo 20.00	Iltaohjelma (rastiradan näytelmät + isokset)
klo 21.00	Iltapala ja pesut (Earth Hour)
klo 22.00	Iltahartaus - Kiitollisuus (Heli)

ILTALAULUN JÄLKEEN HILJAISUUS!

SUNNUNTAI

klo 8.15	Herätys
klo 8.30	Liukuva aamupala ja aamutoimet
klo 9.30	Opetustuokio II – ”Minun unelmani” (Tina ja Jemina)
klo 10.00	Askartelu – Unelmien aarrekartta
klo 11.00	Siivoukset ja pakkaukset
klo 12.00	LOUNAS
klo 13.00	Palautetuokio
klo 14.00	Ulkoilua (isokset)
klo 14.45	MEHU
klo 15.25	Bussilla Majakalle
klo 16.00	Messu
klo 17.15	Lapset kohti kotia (ohjaajat ja isokset haastattelu)
klo 18.00	Ohjaajat ja isokset kohti kotia

Liite 3: Tassutellen taiteeseen -diplomi

Liite 4: Palautekysely tytöille

Palautekysely	
Ikä:	
Ryhmä:	
Leirissä kivointa oli:	
Oliko leirillä jotain, mikä ei ollut niin kivaa tai josta et tykännyt? Jos oli, niin mitä?	
Mitä uutta opit a) itsestäsi? b) oppitunneista?	
Oliko omassa ryhmässä mukava toimia?	
Kyllä__ Ei__	
Jos ei, niin miksi?	
Tunsitko onnistuneesi jossain leirillä tehdyssä tehtävässä/pelissä/leikissä?	
Kyllä__ En osaa sanoa__ En__	
Jos vastasit kyllä, niin missä onnistuit?	
Lähtisinkö samanlaiselle leirille uudestaan?	
Kyllä__ En osaa sanoa__ En__	
Ympyröi fiilisnaama leirin jälkeen:	
Kiitos palautteesta!	